

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BOGEN OM FREDERIKSBERG SLOT

UDGIVET AF
KOMITEEN TIL
BEVARING AF FREDERIKSBERG SLOT
KØBENHAVN
1919

**BILLEDERNE I FOTOGRAFISK ÆTSNING FRA F. HENDRIKSENS REPRODUKTIONS-ATELIER
TRYKT I BIANCO LUNOS BOGTRYKKERI**

INDHOLD

Første Afsnit: Bygningshistorie	Side 9
Andet Afsnit: Slottets Indre	» 25
Tredie Afsnit: Hofliv paa Slottet	» 65
Efterskrift	» 91
Henvisninger	» 93

BILLEDFORTEGNELSE

<p>Elfenbensrelief af Frederik IV . . . . . 3</p> <p>København set fra Valby Bakke. Efter Maleri i Raadhussamlingen . . . . . 9</p> <p>Villa d'Este i Tivoli. Efter Stik fra 1704 . . . . . 10</p> <p>Frederiksberg Slot. Stik efter Marcellis 11</p> <p>Detail af Riddersalens Stukloft. . . . . 13</p> <p>Loftsmaleri i Rosen. Coffre: Maskeraden 15</p> <p>Skizze til Coffres Maskeradebillede. Kunstmuseet. . . . . 16</p> <p>Tegninger af Coffre. Kobberstiksamlingen 17</p> <p>Coffre: Hemmeligheden. Rosenborg . . 18</p> <p>Coffre: Venus smykkes. Rosenborg . . 18</p> <p>Krock: Freden. Rosenborg . . . . . 19</p> <p>Krock: Allegori. Rosenborg . . . . . 19</p> <p>Coffre: Apollo og Muserne. Rosenborg 20</p> <p>Coffre: Flora. Rosenborg . . . . . 20</p> <p>Frederiksberg Slots Hovedindkørsel . . 21</p> <p>Frederiksberg Slotsgaard . . . . . 21</p> <p>Erik Pauelsen: Udsigt mod Frederiksberg Slot . . . . . 22</p> <p>G. C. Schule: Studietegning. Kobberstiksamlingen . . . . . 23</p> <p>Frederiksberg Slot. Plan af Stuen . . . 24</p> <p>Hovedindgang mod Slotsgaarden . . . 25</p> <p>Forhallen . . . . . 26</p> <p>Loftsmaleri. Orientalisk Rytter . . . . 27</p> <p>Relief af Schadow: Dionysos og Ariadne 28</p> <p>Detail af Stukloft i Forgemak . . . . . 28</p> <p>Krock: Olympen. Loftsmaleri . . . . . 29</p> <p>Hjørne i lille Kabinet . . . . . 30</p> <p>Dekoreret Spejl i lille Kabinet . . . . 31</p> <p>Mandelberg: Amfitrite. Dørstykke . . . 32</p> <p>Detail af Stukloft i store Kabinet . . . 32</p>	<p>Stukloft med Loftsmaleri af Coffre i store Kabinet . . . . . 33</p> <p>Baderummet . . . . . 34</p> <p>Baderummet . . . . . 34</p> <p>Plan af Kirken. . . . . 35</p> <p>Kirkens Indre set mod Nord . . . . . 35</p> <p>Stukdekorationer i Kirken. . . . . 36</p> <p>Krock: Alterbillede. St. Paulskirken . . 37</p> <p>Kirkens Indre set mod Vest . . . . . 37</p> <p>Prædikestol. St. Emmauskirken . . . . 38</p> <p>Kirkens Indre set mod Syd . . . . . 38</p> <p>Loftsmaleri i Kirken. Krock: Johannes Aabenbaring . . . . . 38</p> <p>Plan af Beletagen . . . . . 40</p> <p>Dør i Spisesalen . . . . . 41</p> <p>Coffre: Herakles optages blandt Guderne 42</p> <p>Audiensgemak . . . . . 42</p> <p>Stukdetail fra Spisesal . . . . . 43</p> <p>Spisesal . . . . . 43</p> <p>Jacopo Fabris: Engelsborg og Kolosæum. Dørstykker . . . . . 44</p> <p>Jacopo Fabris: Pantheon og Piazza Navona. Dørstykker . . . . . 45</p> <p>Stukloft fra Kongens Sovegemak . . . . 46</p> <p>Stukloft fra Dronningens Audiensgemak 47</p> <p>Mandelberg: Venus. Dørstykke . . . . 48</p> <p>Coffre: Herakles ved Gudernes Taffel. Loftsmaleri . . . . . 49</p> <p>Coffre: Fløjtespillerske. Loftsmaleri . . 50</p> <p>Krock: Dionysos og Ariadne. Loftsmaleri . . . . . 51</p> <p>Stukdetail fra Lakajgemak . . . . . 52</p> <p>Krock: Flora. Loftsmaleri. . . . . 53</p> <p>Mandelberg: Asia. Dørstykke . . . . . 54</p>
---	---

Stukloft med Krock: Caritas... .. 55	Dronning Louise. Malet af d'Agar ... 67
Stukdetail fra store vestlige Kabinet. 56	Dronning Anna Sofie. Malet af Wahl. 69
Stukloft fra Sovegemak... .. 56	Christian VI med Familie. Maleri paa Rosenborg... .. 71
Stukdetail fra Audiensgemak... .. 57	Frederik V. Malet af Pilo. ... 73
Skizze til Krocks Maleri Fliden ... 57	Dronning Louise. Malet af Pilo. ... 75
Plan af Mezzanin og øverste Mezzanin 58	Dronning Juliane Marie. Malet af Vig. Erichsen 77
Slotsgaard mod Hovedbygningen ... 59	Christian VII. Malet af J. Juel.. ... 79
Pandekagekøkken 60	Dronning Caroline Mathilde. M. af P. Als 81
Stukloft fra Rosen 61	Østre Port 83
Detail af Coffres Maskeradbillede ... 62	Frederik VI. Stik af Clemens... .. 85
Detail af Stukloft fra Rosen 63	Frederik VI. med Familie. Malet af Eckersberg 87
Kongens store Kabinet 64	
Eckersberg: Slottet set fra Haven ... 65	
Frederik IV. Malet af Rigaud... .. 66	
Slutningsvignet: H. V. Bissen: Statue af Frederik VI. Frederiksberg Have... .. 90	

Vignetter efter Tegninger af Professor Hans Tegner.

At Frederiksberg Slot stadig nyder den Yndest blandt Hovedstadens Beboere, som det gennem Generationer har kunnet glæde sig ved, har i de seneste Aar paa flere Maader lagt sig for Dagen. Pressen har jævnlig bragt Oplysninger om Slottet. Mindst et Par Tusinde Københavnere og Frederiksbergere og mange tilrejsende har i de sidste to à tre Aar besøgt det.

•Det vilde være Synd, om det smukke Slot med sine mange Minder, sin enkle, harmonisk virkende Arkitektur og sine vel bevarede prægtige Stuklofter nu skulde forfalde.•

Denne Udtalelse er fremført Gang paa Gang af de interesserede og forstaaende Gæster, der i de seneste Aar er færdedes i Slottets mange Rum.

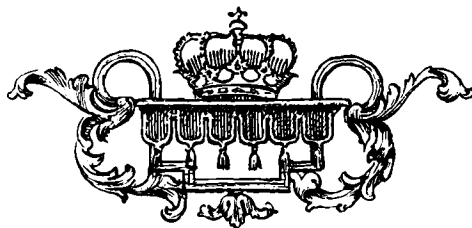
Udtalelsen fik Genlyd ude omkring.

Repræsentanter for Pressens forskellige Grene traadte sammen med andre interesserede i en Komité, der besluttede at virke for Frederiksberg Slots Restaurering og Bevaring. HR. GENERALKONSUL V. GLÜCKSTADT valgtes til Formand i denne Komité og skred straks til Handling, idet han traf Foranstaltning til Udgivelse af nærværende illustrerede Skrift, som DR. PHIL. LOUIS BOBÉ efter Opfordring i Foraaret 1918 paatog sig at udarbejde.

Ved dette Skrift tilsigtes gennem Fremsettelse af paalidelig Oplysning om Hovedtrækkene i Frederiksberg Slots Tilblivelse og Udstyrelse med Inventar, dets kunstneriske Udsmykning og Historie, at vinde Interesse i videre Kredse for det Formaal, Komitéen har sat sig.

Frederiksberg Slot i Marts 1919.

C. ANNING-PETERSEN

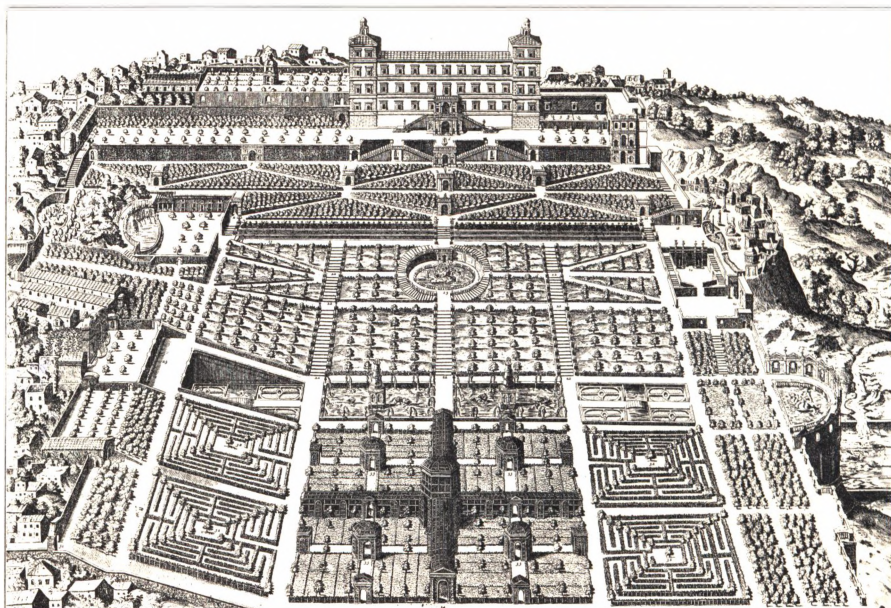
København set fra Valby Bakke (Solbjergvej) o. 1758. Efter Maleri i Raadhussamlingen.

I. BYGNINGSHISTORIE

SOLBJERGHØJ eller Tullehøj er det gamle Navn paa den Bakketop, som bærer Frederiksberg Slot. Med sin vide Udsigt fra Roskilde Domkirke til Amager og over Sundet har »Bjerget« sikkert fra de ældste Tider været benyttet som Rundskuested for Staden, ligesom det maatte være de københavnske Lavlandsboeres første Maal for et befriende Udblik over Land og By.

- De Jorder, paa hvilke Frederiksberg By nu ligger, samledes omkring 1620 af Kong Christian den IV. og henlagdes under den af ham opførte store Ladegaard. 1651 bortforpantede han Jorden til udflyttede Amagerbønder, hvis smaa Huse rejstes paa begge Sider af den nuværende Allégade og den søndre Side af Smallegade.

Spiren til de senere Slotsanlæg paa »Ny Amager« var den Lystgaard, Kong Frederik III. 1663 med Tidens vaagnende Smag for Landlivets Tillokkelser skænkede sine Døtre til Sommeropholdssted. Af de fire Prinsesser blev Vilhelmine Ernestine senere Kurfyrstinde af Pfalz, og Ulrikke Eleonore siden efter Dronning af Sverrig og Moder til Kong Carl XII. Tilbage staar af den firelængede Gaard med to Haver ud mod den store Runddel for Enden af Frederiksberg Allé endnu, bortset fra Forandringer i Tidens Løb, de to Sidefløje, Laurierhuset og Haveinspektørboligen. Prinsessernes Gaard var om Sommeren et yndet Tillugssted for Hoffet og tillige en Hvilestation for høje Herskaber, der langvejs fra gæstede Hovedstaden. Hoffets Forkærlighed for Ny Amager førte til at andre Landliggere slog sig ned herude, først Brødrene Jens og Niels Juel (Grøndal) og Mikael Wibe, Kong Frederik den IV.s Opdrager, og den haandfaste Elisabeth Augusta,

Villa d'Este i Tivoli. Efter Stik i Leon Blaeu's *Nouveau Theatre d'Italie*. 1704.

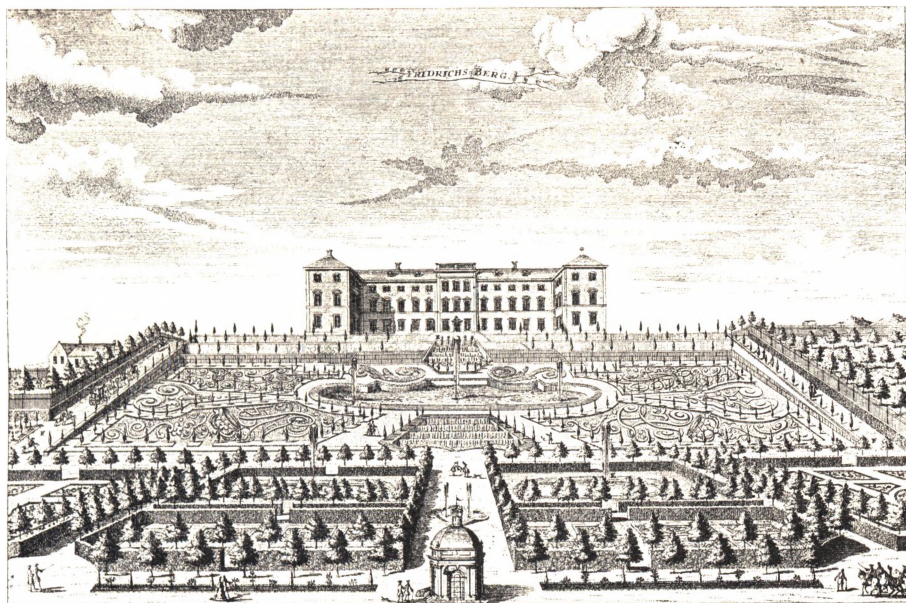
Leonora Kristines Søster, Hans Lindenovs Enke. Til Prinsessernes Gaard forvistes efter Griffenfelds Fald hans Elskerinde, den skønne Magdalene Sibylle Gersdorff.

1680 fik Prinsessernes Brodersøn, den kun 10aarige Kronprins, Frederiksberg Slots Bygherre og Skaber, senere Kong Frederik IV. Gaarden overdraget. Efter at han var bleven voksen, modtog han oftere sine Forældre herude, der, forklædte i Amagerdragter, med Hoffet forlystede sig ved Karussel og Ringridning og Fastelavnsløjer.

Kronprinsens Rejse til Italien 1691—92, hvor han toges fangen af Landets Natur og Kunst, særlig dets Arkitektur, har sikkert bragt ham paa Tanken at opføre et højtliggende Kasino med Kaskader og Fontæner, hvortil Solbjerghøj særlig egnede sig. Naar Traditionen har ladet ham blive inspireret til sine senere Byggeføretagender af et Slot i Frascati, er den i Overensstemmelse med Virkeligheden. Med et Aars Mellemrum var han under sit Ophold i Italien to Gange, begge i Paasketiden, paa Udflugt fra Rom til Frascati, hvor han besøgte den for sin herlige Udsigt over Rom og Kampagnen berømte Villa Aldobrandini, hvis Kasino i den saakaldte Apollosal er smykket med Domenichinos Fresker efter Ovids Metamorfoser, endvidere Villa Borghese (Mondragone) og Villa Pamphili. I Tivoli gæstede han ogsaa Villa d'Este og tog under Indtryk af disse Villaers ejendommelige Skønhed Undervisning i Architectura civile og købte Billedværker over italienske Villaer.

Antagelig paa Foranledning af Kronprinsen blev en af hans jævn-

Frederiksberg Slot 1728. Kobberstik efter C. Marcellis.

aarige blandt Hofffolkene, Kammerjunker Vilhelm Frederik v. Platen, der hørte til hans intimere Kreds, 1698 sendt til Italien for at studere Arkitektur og blev Aaret efter ved sin Hjemkomst udnævnt til Bygningsinspektør. Kort før Faderens Død i Marts 1699 paabegyndte Prinsen Opførelsen af et Kasino paa Toppen af Valby Bakke, hvortil anvistes ham en foreløbig Konto fra den kongelige Kasse paa 14000 Rdl., ved hvilken Lejlighed Huset Friederichsberg første Gang nævnes ved sit nuværende Navn. Opfyldning, Planering og Fundamentering krævede betydelige Forarbejder, hvortil der benyttedes udkommanderede Landsoldater. Store Jordmasser maatte flyttes, og Bakken, der skraanede jævnt fra den golde Top, afgraves til de planlagte Terrasseanlæg, medens Terrænet mod Øst maatte opfyldes. Grundstenene hidskaffedes af Stenfiskere fra Sundet; Murstenene kom fra det herude opførte Teglværk eller indforskrevs fra Holland. Projektet til Bygningen i dets første Skikkelse skyldes Entreprenøren ERNST BRANDENBURGER, der ogsaa forestod Byggearbejderne under Tilsyn af Bygmester JOHAN CONRAD ERNST, der var ham meget uvenlig stemt, ligesom han jævnlig maatte finde sig i, at Kongen og Platen greb ind i hans Planer. Det ældste Slot, Midterpartiet af den nuværende Hovedbygning, blev opført nærmest i hollandsk Barokstil med pilasterdelte øvre Stokværk og festonsprydede Frontoner over Murstensfremspringene (Risalitter). Den rektangulære Bygning (126 × 50 F) havde Kælder, to højere og en lavere Étage; øverst et temmelig fladt Tag med Dobbeltaltan.

Huset var prydet med to Portaler, mod Syd og Nord, med for-

gyldte Kroner, baaret af Løver. To korresponderende Trapper førte henholdsvis ud mod Slotsgaarden og Haven. I det Indre gik man ad to fritstaaende italienske Trapper op til de øvre Stokværk; til begge Sider i begge Etager var to Gallerier. Pladsen var knap, i hver Etage to Forgemakker, Jour- og Avdiensværelser, en stor Sal og fire-fem mindre Gemakker. I Stueetagen gik man gennem en stor Vestibule med flisebelagt Gulv, prydet med Pilastre, Kapitæler og Piedestaler af udskaaret Egetræ, til højre ind i Kongens og Dronningens Stuer; Værelserne var beklædt med vævede Tapeter. Til venstre boede Prinsesse Sophie Hedevig, i hvis Stuer et vævet Tapet viste Jakob og Rachel, og et Loftsmaleri fremstillede »Aanders Skare«. I anden Etage boede Prins Carl og de højeste Hoffolk. I den øverste Etage boede Hofbetjente og Tyende.

Kilden til vort Kendskab til det ældste Slot er udover tørre Bygningsregnskaber kun en samtidig rimet Beskrivelse af en »allerunderdanigst Sollicitant og Forbeder«, Bendix Diderichsøn, forfattet og trykt 1705.

I et højstemt Sprog lovsynger han Slottet, som han ligner med Fontainebleau, saaledes:

Det voxte uden til og fick saa høy en Pande,
At det kan trodse de italienske Lande
Det kneyse kan mod dem og viger ey eet Fied
Men har een Sum af all Europæ Herlighed.

Ved sin Indtræden i Slottet begejstres han til følgende Rimerier:

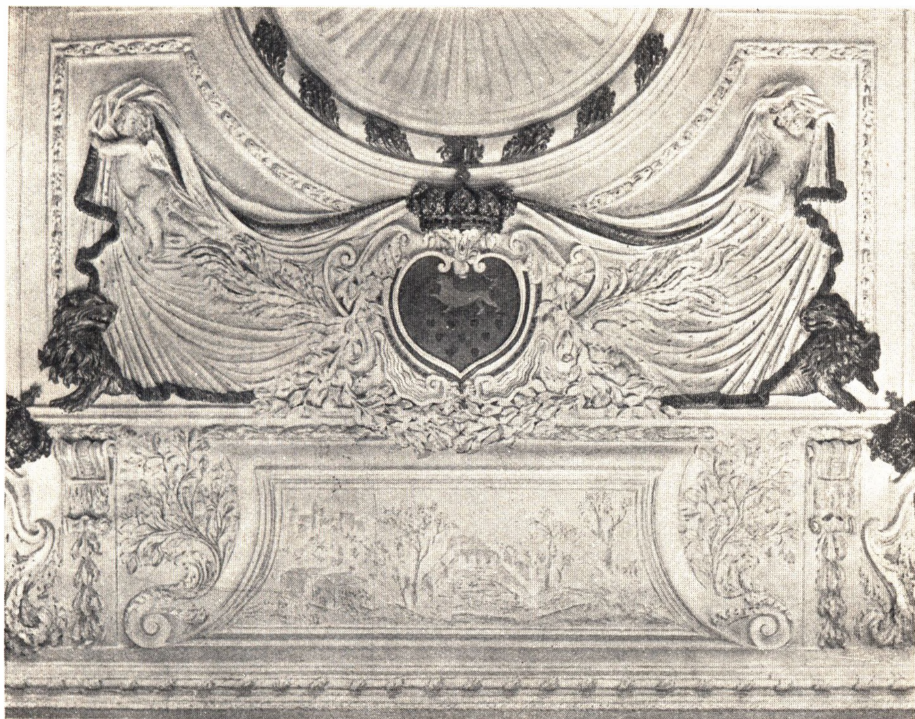
See! her i Fremmerset (den lange Flise-Gang),
De mange Lucker til den høye Konge-Rang:
See paa din høyre Haand de Salers Himmel-Lader,
Som Landets høyre Haand og Rigets store Fader
Har selv udvalgt sig til sin egen Breve-Boo,
See hvor der alle Ting af Herlighed mon gloo.

Særlig Opmærksomhed skænkes Tapeterne og Kongens Seng:

See! Moses her udi sin bæget Sive-Vugge!
See! Verdens Frelser i Kaaber-Ormens Skugge
See! Aarons støbte Kalv, den slucken-øret Stud,
Her paa Tapetet at tilbedis som een Gud.
See! næst ved dette Rum i Rigets Moders Stuer,
See! hvor at alting der, som Liun-Ilds skiære Luer,
Straal-tindrer kongeligt af lutter Sølv og Guld
Som hver eet Fingersbret var af Demanter fuld.

See her den Konge Seng, de sødeste Gardiner
Omvirckede med Guld i Kiærlighedens Miner.

Hans Øjne fanges videre af »tvende Gerridoner«:

Flux høyre end een Mand, altsammen hamret ud
Af hviden Sølv, som Smiil ud af sin Fløyls Huud.

Detail af Stukloftet fra Riddersalen, udført af Giampiero Bellasio.

Besøget i Kongebørnenes Stuer ansporer yderligere hans loyale Pen:

See! paa din venstre Haand, naar du i Slottet træder.
De meer end prægtige forgyldte Fyrste-Sæder,
Som Konge-Daatteren (den Dyders kostbar Skat),
Paa sine deylige Gemacker der har sat.

See her! (men gack først op endnu een Trappe bedre),
See Kongens Broder her, den store Herre staae,
See! hannem her hos sig i sine Rum at have
De gamle Romere paa deris Krop og Mave,
At være gyrtet om med gammel Romer-Dragt
Og der for Printzen som at holde Skildre-Vagt.

Stort mere af positive Oplysninger om Slottets Indre lader der sig næppe udvinde af det iøvrigt ganske interesseløse og flove Poem.

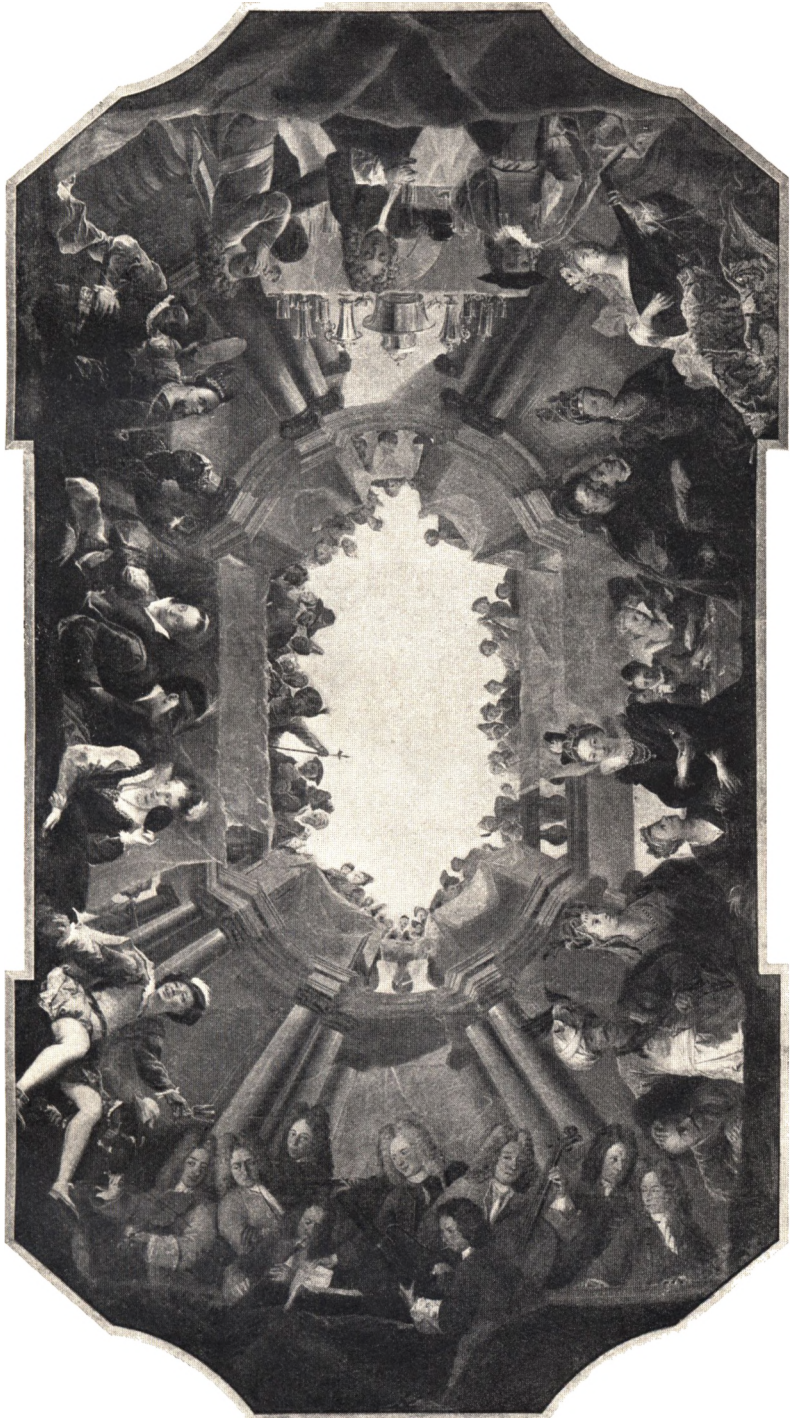
Alle fyrstelige Gemacker var smykkede med Stukkaturlofter, af hvilke de i den store Sal, Spisesalen (endnu bevaret), de kongelige Forgemakker og Sovekamre udførtes af GIAMPIERO BELLASIO (vel fra Bellaggio), Norditaliener af Fødsel som de fleste Udøvere af hin smukke og højt udviklede Kunstindustri, der i anden Halvdel af det 18. Aarhundrede endog gjaldt for en hemmelig Kunst. Plafond'er og Dørstykker paa det ældste Slot skyldes Malerne d'Agar, Coffre og Krock. JACQUES D'AGAR (1642--1715), en fra Paris indvan-

dret Réfugié af fornem Slægt, virkede allerede under Christian V. som Overkontrafejer eller første Hofportrætmaler og var den, der herhjemme først bragte den franske Malemaade paa Moden, som fortrængte den hollandske. Til Slottet malede han Plafonden i Forværelset ud til Haven: Venus og Amoriner, de nu ligeledes forsvundne Loftstykker Flora med Nymfer, og Aurora med sine Attributer. BENOÎT LE COFFRE (f. 1671 i Kbhvn. † sammesteds 1722), Søn af en fra Maine under Christian V. indvandret Stukkator og uddannet i Paris, hvor han 1692 vandt Akademiets store Pris, var den eneste, der her i Landet før Pilo mestrede Rokokkoens Farveglands, Lethed og Ynde. Til det ældste Slot malede han tre Loftsbilleder og fire »Kabinetter«, samt »Ovidische Historien«, mythologiske Billeder, og det 1704 udførte prægtige Loftsmaleri, Maskeraden i Rosen. Rækken af hans øvrige Arbejder til Frederiksberg Slot maa suppleres med de 1868 herfra til Rosenborg afleverede Loftsmalerier Flora, der strøer sine Velsignelser over Danmark, Hemmeligheden, og Venus, der smykkes, medens Amor sidder i hendes Svanevogn, samt maaske ogsaa det 1872 fra Christiansborg Slot afgivne Billede Apollo og Muserne. HENRIK KROCK (1671—1738) fra Flensborg, en overmaade frugtbart Kunstner, Elev af Carlo Maratti og Bologneser Skolen, malede til det ældste Slot Loftsbilledet i Kongens Forgemak, forestillende Neptun og Galathea, og en symbolsk Fremstilling af de fire Elementer (begge forsvundne).

Desuden fandtes her fra denne Tid Arbejder af Landskabsmalerne JAKOB CONINCK fra Amsterdam (1650—1724) — norske Prospekter — og FRED. VILH. BØHME.

Til yderligere kunstnerisk Udsmykning af Gemakkerne og som Plafonds i øverste Etage anvendtes de fra det nedbrudte Slot i Glückstadt 1700 hertil bragte og restavrerede Malerier, ialt 44 store og 24 smaa. Væggene beklædtes med kostbare Møbelstoffer, Gobeliner, Gyldenlæder, Silkemor, indforskrevet fra Holland og Hamborg, karmoisinrødt Fløjl, blaåt og rødt Maquai. Kongens Seng, købt med Tilbehør for 2300 Rdl. af Oberst de Cheusses, var udstyret med karmoisinrødt Damask med Sølv-, Guld og Silkecrépiner.

1702—3 opførtes en Formur udfra begge Ender af Hovedbygningen, med aabne Gallerier, baarne af Søjler af hugne Sten og belagte med Marmorfliser; den omsluttede Slotsgaarden omtrent i dens nuværende Omfang og løb sammen ved det 1705 ud mod Roskilde Landevej opførte Porthus med Indkørsel. Midt i Slotsgaarden indrettedes en Fontæne med et højt Vandspring. Hele Arkitektur-anlægget med Gennemkørselen i Porten, Fontænen og Hovedindgangen i Midteraksen var et af de første herhjemme gennemførte Mønstre paa Barokkens Bygningskunst.

Coffre: Maskeraden. Loftsmaleri i Rosen.

I Aarene 1701—3 blev Slotshaven anlagt i Lenôtres Stil med en lige Avenue i Midten solret ned til Prinsens Gaard. Ned ad Højens Skraaning opsattes Stentrapper, og midt for Slottet blev 1705 tilvejebragt et Kaskadeværk af henved 100 Trin, over hvilke Vandet styrtede sig ned. Til Plantning anvendtes Træer og Vækster, indforskrevne fra Holland, fine Frugttræer, Pomeranstræer og Takstræer, klippede i Pyramider. Haven var smykket foran Slottet med fire Statuer, vistnok af J. C Sturmberger: Forsigtighed, Maadehold, Retfærdighed og Kærlighed (restaurerede 1770 af Grund). Desuden saas Grotter

Skizze til Coffres Maskeradebillede (Kunstmuseet).

og Vaser. Til Slottets Anlæg hørte foruden Drivhuse et 1768 ophævet Menageri og et Fasanhus (Fasaneri), nedlagt 1785.

Omsider var Slottet saavidt færdig, at Kong Frederik 25. Septbr. 1704 kunde tage sin ny Residens i Brug.

For at skaffe Værelser til Kronprins Christian (f. 1699) og Prinsesse Charlotte Amalie (f. 1706) og de Hofstater, der efter Tidens Skik allerede i deres Barneaar skulde oprettes for dem, maatte Kongen faa Aar efter Slottets Opførelse være betænkt paa dets Udvidelse. I Aarene 1707—9 føjedes to korte Sidefløje til den oprindelige Bygning, saa at denne fik Form af et H. Ogsaa denne Gang greb Kongen og Platen, der 1705 var bleven udnævnt til Overbygningsdirektør og hvis Instruks lød paa at anordne de fornødne Rids og Tegninger, ind i de Planer og Kontrakter, som Bygmester Ernst og Bygningsinspektør Brandenburger forelagde. I hver af Fløjene skulde rummes et Sovekammer, to Forgemakker, 2 Kamre, 2 Kabinetter og to Løntrapper samt Kælder. Over disse ny Tilbygninger og det gamle Midterparti opførtes en Attika, og midtvejs i denne blev indrettet en Sal af samme Størrelse som

den underste. De fire fremstaaende Frontons paa begge Sider af Balustraden blev nedrevet, hele Taget tækket med Kobber, og Jernbalustrader opsattes. Paa begge Sider af Hovedbygningen anlagdes en Trappe med brede Trin af ølandske Sten. Endelig blev der indrettet en underjordisk Gang til det nede ved »Bjerget« liggende Køkken.

En delvis Forandring af de forhaandenværende Rum foretoges; saaledes indrettedes to Gallerier ud mod Haven, og Kongeparrets Suite af Værelser henflyttedes til Beletagen, ogsaa her til den østlige Del af Midterbygningen og den østlige Fløj.

1709 nævnes følgende Lokaliteter i Beletagen: Kongens Kabinet med tilstødende Kammer, Forgemakket, Kongeparrets Sovegemak,

Tegninger af Coffre (Kobberstiksamlingen).

Dronningens Forgemark og Kabinet med tilliggende Kammer, Forgemarket foran Audiensgemakket, ved den store Trappe, den mellemste store Sal, de to nye Gallerier, hvoraf det ene i den vestlige Ende ved den store Trappe. Endvidere det store Forgemark foran den vestre Fløj og i selve denne Kabinettet ud til Slotspladsen med Kammer, det lille Forgemark, det midterste Gemak, det tredie store Gemak og Kabinettet ud til Haven med et Kammer ved samme.

Dekoreringen af Fløjene med Loftsbilleder og Dørstykker var 1706 tiltænkt den norskfødte, mere som Billedskærer (i Elfenben) end som Maler berømte Hofskildrer Magnus Berg

Coffre: Hemmeligheden (nu paa Rosenborg).

Coffre: Venus smykket af Nymfer; Amor i Svanevogn (nu paa Rosenborg).

Krock: Freden (nu paa Rosenborg).

(1666—1739), men Bestillingen toges tilbage, dog fandtes der i et af Sovegemakkerne et af ham 1709 malet Billede. Arbejdet overdroges atter til Coffre og Krock, der siges at have malet hverandet af Plafond'erne i hele Slottet. Særlig maa fremhæves Krocks Plafond og Alterbillede i Kirken. Stukdekorationen overdroges JOHAN CHRISTOPH STURMBERG, Mester til Christian V.s og Dronning Charlotte Amalies Sarkofager i Roskilde Domkirke, samt det velkendte store Frontonrelief paa Kancellibygningen;

han udførte den endnu bevarede skønne Dekoration af Kirken, medens hans italienske Kollega DOMENICO CARBONETTI udførte et andet

Krock: Allegorisk Fremstilling (nu paa Rosenborg).

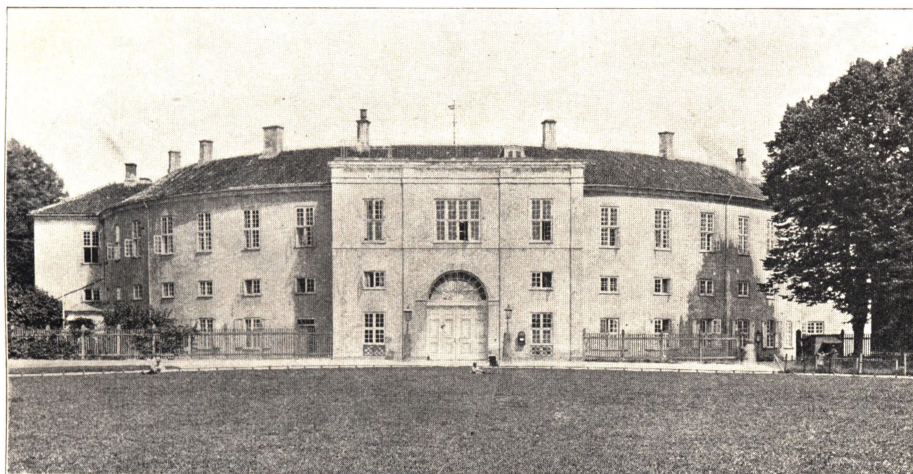

Coffre: Apollo og Muserne (nu paa Rosenborg).

Stukloft i den gamle Rose i Stedet for det 1701 af Bellasio opsatte. Da Frederik IV 1708—9 gensaa Italien, medbragte han en langt større Forstaaelse for dets Kunst og Arkitektur, end da han som 20 aarig første Gang gæstede Landet. Hans sidste Italiensophold udviklede hans Smag og prægede de Bygninger, han opførte eller havde under Arbejde, især deres indre Udsmykning og Prydelser, ved de mange Kunstsager og Frembringelser af moderne Kunsthaandværk, som han enten førte med sig hjem eller lod indfor-skrive. Herom vidner ogsaa hans egenhændige Dagbog fra 1709. Selv om adskillige af hans Erhvervelser var Fejlgreb eller købte for dyrt, idet han lod sig forlede af højt klingende, for Tilfældet

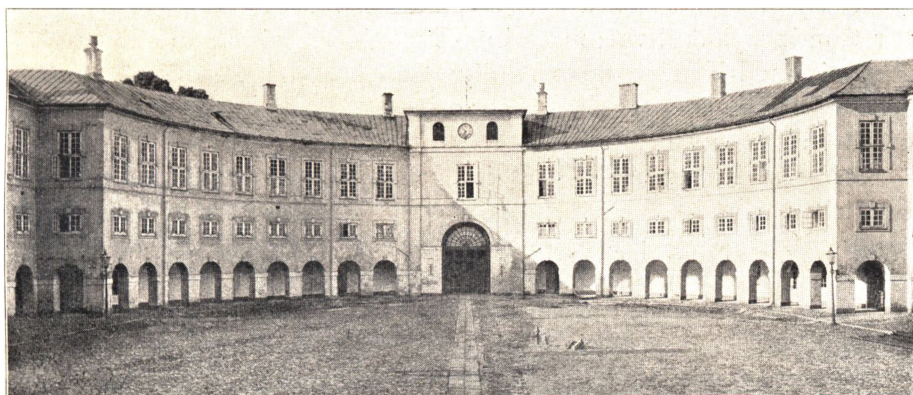
Coffre: Flora, der udstør sine Velsignelser (nu paa Rosenborg).

Slottets Hovedindkørsel fra Roskilde Landevej

uhjemlet paahæftede Navne, er der, trods Tidernes Ugunst, i vore Slotte og Samlinger bevaret ikke faa Kunstgenstande, der stammer fra hin Rejse og vidner til Gunst for hans kunstneriske Forstaaelse. Her kan nævnes det i Augsburg erhvervede Maleri af F. v. Mieris (nu i Statens Kunstmuseum), et af Kunstnerens bedste Billeder, den berømte venetianske Glassamling paa Rosenborg og kostbare og prægtige Møbler, deriblandt det skønne, florentinske Mosaikbord (sammesteds), en Gave fra Storhertug Cosmo III. Med særlig Tilfredsstillelse omtaler han ialt 18 Bøger med Arkitekturtegninger, Bygninger og Haveplaner, som han erhvervede i Italien.

Overalt paa Rejsen var han betænkt paa de hjemlige, under Arbejde værende Slotsbygninger, deres arkitektoniske Forskønnelse, indre Udstyrelse og praktiske Indretning, og særlig interesseret for Haveanlæg efter Tidens bedste Mønstre. I Venedig købte han Dørarkitraver af sjældent Marmor, i Livorno bestilte han 100 Marmor-

Slotsgaarden set mod Hovedindkørselen.

Udsigt fra København over St. Jørgens Sø mod Frederiksberg Slot. Maleri af E. Pauelsen.

søjler med Kapitæler og Basis af den saakaldte ordre composé. I Florents og Venedig samt paa Hjemvejen i Augsburg og Nürnberg gjorde han betydelige Indkøb af Kunstgenstande, særlig Malerier og Pragtstoffer, carmoisinrødt Silkedamask og blommet Fløjl. Blandt Ting, han agtede at efterligne, optegnes fra Florents Øen i Haven ved det storhertugelige Slot; fra Dresden Grosser Garten, Skuespillhuset, Redouten, Amfiteatret og Ridebanen. I Charlottenburg gjorde han den Iagttagelse, at man kunde gaa ud i Haven gennem de til Døre omdannede Vinduer. Kabinetterne var let at pryde med indianske Skærmbrædter, og i Stedet for Crépiner eller Frynser over Møblerne burde man anbringe Spejle med forgyldt Billedskærerarbejde. »Spejle og Porcellæn udgøre en meget stor Prydelse i Kamrene«, skriver Kongen, og for at smykke Parken medførte han Orangetræer og andre sydlandske Vækster til Udplantning. Kongens Forkærlighed for Gondolsejlads, hvorom endnu Luca Carlévaris Regattabillede fra Venedig med hans og hans Yndling Geheimeraad F. v. Walters Billede erindrer, fik ham til at anskaffe sig baade en stor Gondol og en Model til samme.

Mange af Kongens Tanker, der gennemførtes herhjemme, synes os nu ret selvfølgelige, men var dog her i Landet Forbillede, som fandt Efterligning paa mange Slotte og Herregaarde og bidrog meget til Smagens Forbedring og Forædling. Efter Kongens Hjemkomst sidst i August 1709 fortsattes og fuldendtes Slottets indre Udsmykning, og en Kirke blev indrettet i den østlige Fløj.

Kong Christian VI. fuldførte Slottets Bygning i dets nuværende Skikkelse, idet han i Aarene 1735—40 under Ledelse af General-

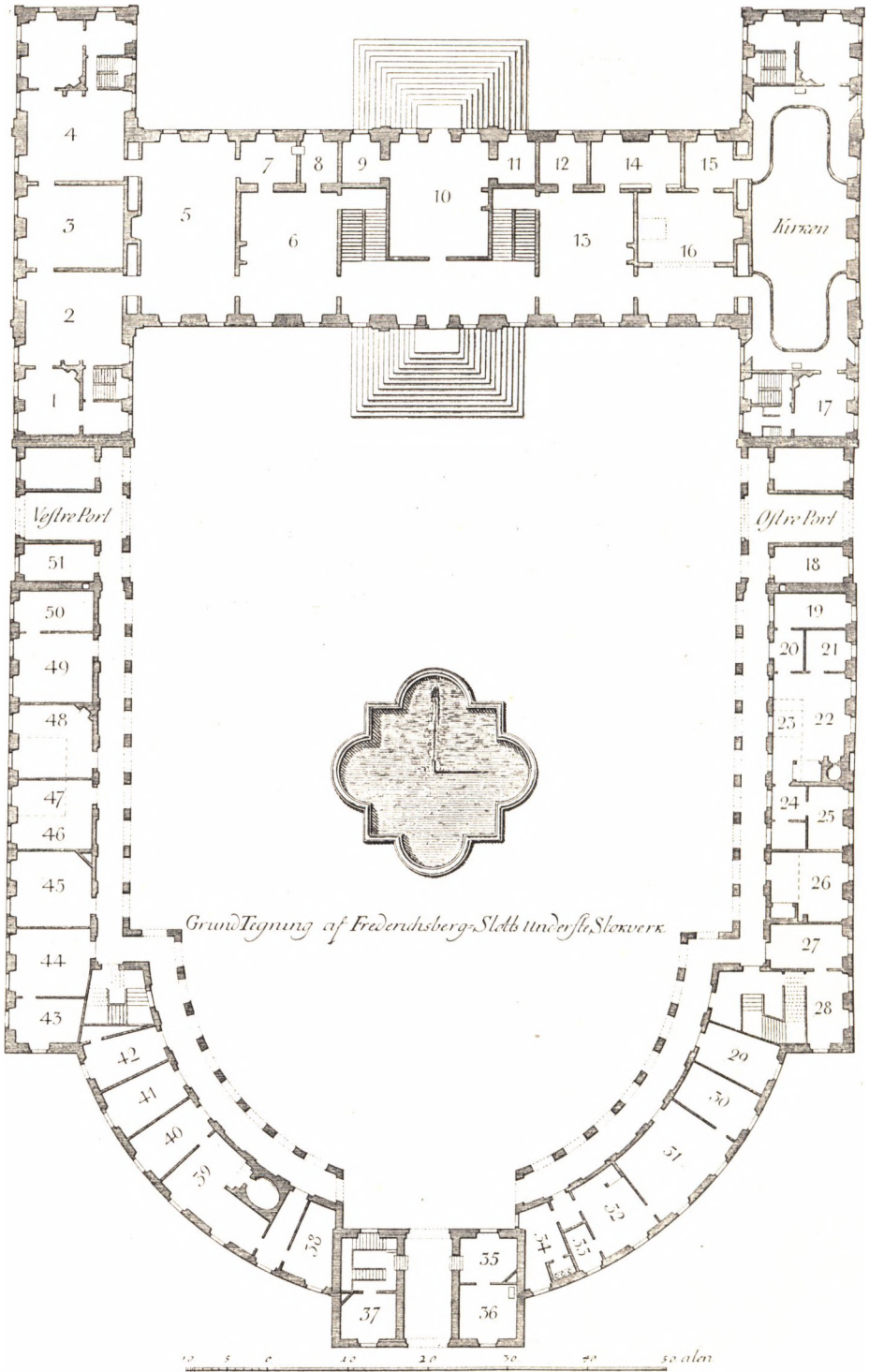
bygmester Elias David Häusser og Hofbygmester Lauritz de Thurah, hvem det særlige Tilsyn med Slottene paahvilede, lod opsætte de to Sidebygninger, hvorefter han i en egenhændig Opsats gav Ordre til en ny Fordeling af Værelserne blandt Hofstat og Tjenerskab.

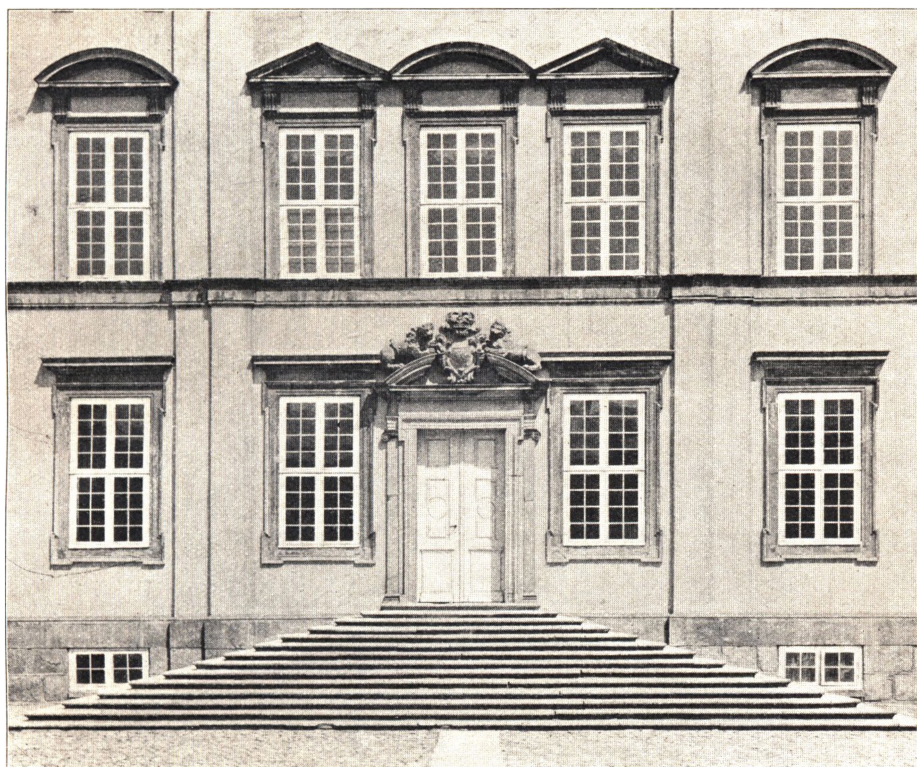
Endnu skal nævnes den store indre Restauration af Slottet, der fandt Sted 1770 under Ledelse af Hørsdorff med Bistand af den svenskfødte Maler Johan Edvard Mandelberg (1731—86), Direktør for Kunstakademiet, der med sin rutinerede, glatte Pensel foretog Dekoreringen af Værelserne og udførte et stort Antal Dørstykker med mytologiske Motiver. Med denne gennemgribende Forandring, hvorunder henhører Indretningen af et Bad, skiftede Slottets indre Fysiognomi Karakter; den klassicistiske Retning holdt nu sit Indtog i dets Sale. Dekoration og Udstyr fornyedes. De i Tidernes Løb falmende og sprukne Gyldenlæders Silke Tapeter og Betræk og det afskrabede og malede Pequinstof fjernedes fra Væggene og erstattedes af Tapetpapir. Barokkens Snørkler maatte vige for malede Basreliefer og Spejl, à la grec Indfatninger og gule Mosaiker paa hvid Grund, antike Festons og Kranse. Lysegult, lysegrønt og perlegraat blev de fremherskende Farver, der endnu præger Slottet i de Rum, hvis Vægdekoration er bevaret.

Studietegning fra Frederiksberg Have af Kobberstikkeren G. C. Schule.

FREDERIKSBERG SLOT

Hovedindgang med Trappeanlæg mod Slotsgården.

II. SLOTTETS INDRE

EN Gang gennem Slottets forskellige Etager med særlig Omtale af de mærkeligere og bedst bevarede Værelser kan foretages med Henviſning til de vedføjede Reproduktioner efter Thurahs Planer fra 1749, hvorpaa er afsat for hvert Rum de fra 1770 gældende Numre, overførte fra et Sæt tilsvarende Grundplaner af Slottet fra Tidsrummet 1772—84 (i det kgl. Bibliotek). De nu gældende Numre fra 1868 er, forsaavidt Forandringer i Tidens Løb ikke har umuliggjort det, i Teksten vedføjede i Klammer. Som Grundlag for Meddelelserne om Værelsernes oprindelige Udstyr, samt deres Bestemmelse og Benævnelse, der i mange Tilfælde holdt sig uforandret, saalænge Slottet endnu var kongelig Residens, er benyttet det ældste Slotsinventar fra 1743. Der begyndes med

STUEETAGEN,

Hovedfløjen, hvor Kong Frederik IV. og Dronning Louise boede indtil Slottets Udvidelse 1705, efter dem Kronprins Christian, Kronprins Frederik (V) 1743, og de senere Tronarvinger, som indehavde den vestlige Del med tilstødende Sidefløj ind til Slottets vestre Port.

Forhallen set mod Øst.

Ad Trappen i Slotsgaarden træder man gennem Indgangsdøren, over hvilken et Vaabenskjold, med Frederik IV.s Navnechiffer og Krone, flankeret af Løver, ind i den flisebelagte Forhal. Oprindeligt laa foran Værelserne i Hovedbygningen et langt Galleri ud mod Gaarden; da Gavlvinduerne forsvandt 1707—9 og der maatte skaffes Lys i Sovegemakket, fjernedes Skillerummet mellem dette og Galleriet. Lige for Indgangsdøren *Marskalsstuen* 10 (1), nu Lærerværelse, der var beklædt med Gyldenlæder, ligesaa Stolene, 24 i Tallet; i Væggen sad to Lampetter med forgyldt Blyramme; foran Havedøren var grønne Filtgardiner. Herfra til venstre Indgang til de tre Kabinetter ud mod Haven 9—7, af hvilke de to væsentlig benyttedes til Opbevaring af Landkort; i 9 et velbevaret Loftsmaleri, udført af en af Christian IV.s Malere, forestillende paa en Høj en orientalsk Rytter, sprængende paa sin Hest; i Dalen bag ham flygtende Ryttere i Kamp. I den vestlige Del af Hovedbygningen, til venstre for Marskalsstuen, laa *Kronprinsens Lakajgemak* 6, beklædt med grønt Gyldenlæder; det store *Forgemak* 5, med rødt Gyldenlæder; heri 18 Stole med samme Beklædning, to Marmorborde paa Træfod med drejede Piller, fire Gueridoner af indlagt Træ, fire Lampetter af Spejlglass, Armene af

Orientalisk Bytter. Loftsmaleri i Kabinet 9.

forgylt Bly; to Spejle med Rammer af blaåt Glas, garnerede med hvidt Glas og indfattede af sorte og forgyltde Lister; to Pavker, hvilende paa Træfødder; foran Vinduerne Kanevasgardiner.

Yderst i Hovedfløjen Kronprinsens *Garderobe* 1 nu forandret, herefter *det lille Audiensgemak* 2 (25), beklædt med gult, blaåt og hvidt udvirket, blommet Silketøj i 39 Felter med Frederik IV.s Navnetræk; et firkantet Bord og fem Stole, indfattet af en trekvart Tomme bred Guldsnor; et ordinært firkantet Bord; alt med samme Betræk som paa Væggene; Spejlet med en forgylt Krone i Billedskærerarbejde var indlagt med blaåt Glas; dette og Rammen (med forgyltde Lister) garneret med Sølvlister; ned fra Loftet hang to seksarmede Lysekroner af Glas. I *Sovegemakket* 3 (19) stærkt beskadiget Loftsmaleri af Krock, Solguden der forjager Natten og bringer Dagen frem. Tapeterne var af grønt og rødt udvirket Silkedamask, her var to Lænestole, seks Stole og to Taburetter med samme Overtræk og brede Guldsnore, et Spejl med blaåt og hvidt Spejlglas. I *Audiensgemakket* 4 (17) Relief fra 1792; Dionysos og Ariadne af Johann Gottfried Schadow, udført under hans Ophold i København 1792, og skænket af ham til Akademiet, af hvilket han blev Medlem Aaret før; Afstøbning efter den nu paa Charlottenborg opbevarede

Relief i Audiensgemak 4. Schadow: Dionysos og Ariadne.

Original. Betrækket i Gemakket var dels af blaat Silkebor, dels gult og rødt flanmet Halvsilkestof; her fandtes et Spejl i en af Sølvblik overtrukket Ramme, prydet paa Hjørnerne og i Midten med otte udarbejdede Sølvplader samt en Krone af Sølv med Skjold og Navnechiffer, baaren af to Engle; et ferniseret Bord, overtrukket med Tøj, og seks Træstole med Betræk af blaat Damask, kantet med hvide Silkesnore. Kronprinsens *store Kabinet* (15) i det nordvestlige Hjørne; Loftsmaleri af Coffre, forestillende Demeter; Dørstykker fra 1770 af Mandelberg: Zevs og Kallisto; Kamin fra Christian VI.s Tid med

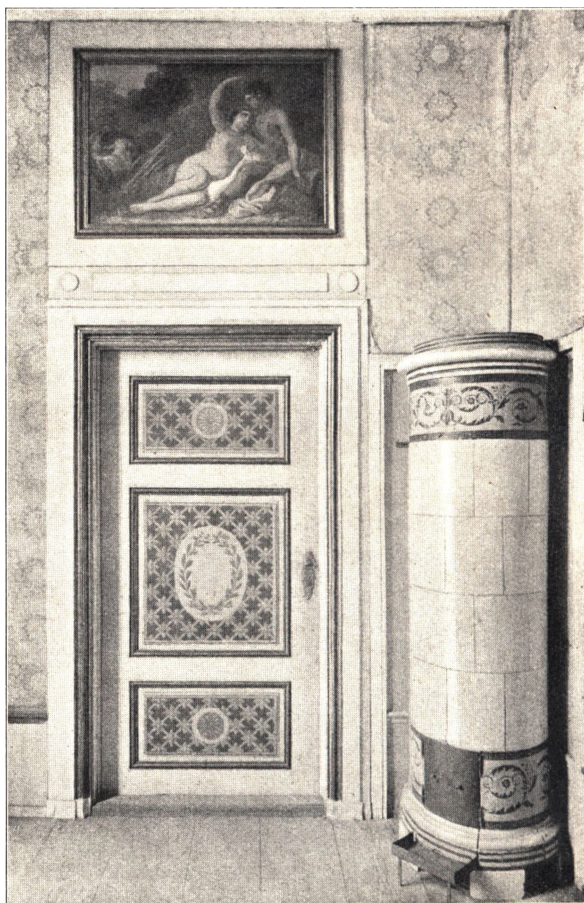
Detail af Stukloft i Forgemak 13.

Krock: Hermes bringer Fredens Budskab til Olympen. Loftsmaleri i Forgemak 13

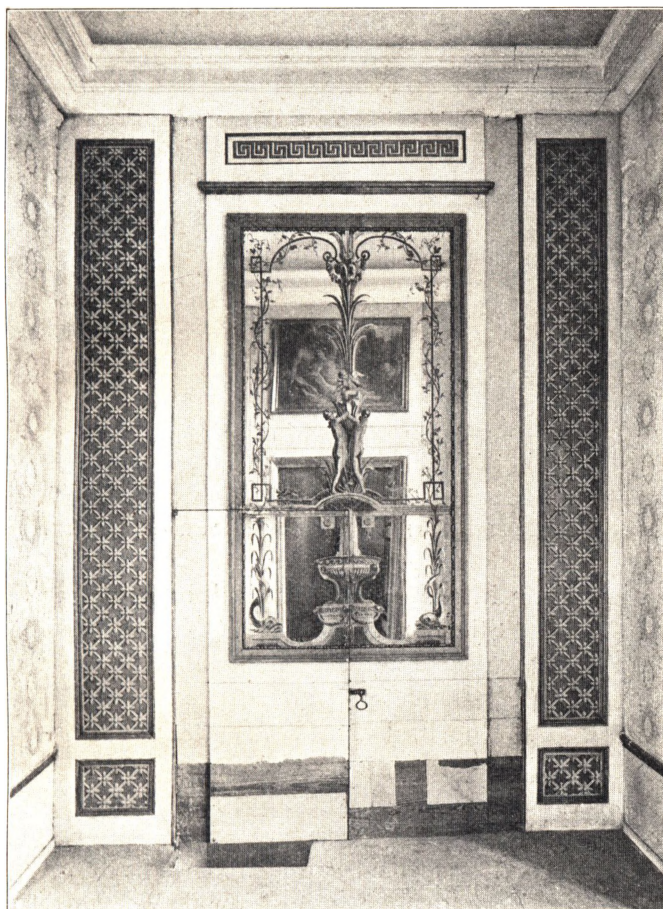
Ramme om Kaminpladsen fra 1770; *det lille Kabinet* (11), hvori Biblioteket; Loftsmaleri af en af Christian IV.s Malere, forestillende en Bueskyttekamp, foroven Olympen i Skyer; Dørstykke af Mandelberg, Hyrdescene.

Tilhøjre for Marskalstuen i den østlige Del af Hovedbygningen og den tilstødende Hovedfløj var Markgrevinde CHRISTINE SOPHIE af *Brandenburg - Culmbachs* Kabinetter. Efter hendes Død 1737 var Apartementerne forbeholdt hendes Svigerdatter Markgrevinde Christiane Sophie født Prinsesse af Brunsvig-Wolfenbüttel. -- Nærmest

Hjørne i lille Kabinet med Dørstykke af Mandelberg

Marskalstuen ved Trappen *Forgemakket* 13 (4) med Stukloft og Plafondbillede af Krock, afdækket 1918, forestillende Hermes, der bringer Fredens Budskab til den paa Skyerne tronende Zevs og Hera. Tilhøjre for Hera Tiden, Hefæstos, Afrodite med Duer, Ares i Rustning; forneden Poseidon og Amphitrite; til venstre for Zevs Gruppe med Apollo og Pallas Athene, mellem dem Janus; nederst under dem Herakles, Pluton og Persefone. Gemakket var beklædt med Gyldenlæder, Stolene ligeledes; i Væggene seks Lampetter og et Spejl, hvis Ramme var indlagt med blaåt og hvidt Glas. -- I *Sovegemakket* 16 (8) Loftsmaleri af Coffre, afdækket 1918, forestillende Muserne. Gemakket var beklædt med rødt Damask. Bag disse Gemakker i Flugt ud mod Haven Markgrevindens *Frøkenkabinetter*: 11 (6) med ottekantet Loftsmaleri, forestillende Æneas for Troja, af en af Christian IV.s Malere 12 (6a) med Plafondmaleri: Æneas, der bærer sin lamme Fader ud af det brændende Troja; 14 (6b) med antikiseret Dørstykke af Mandelberg, forestillende to Genier,

Dør med dekoreret Spejl af Mandelberg. Nedgang til Badet.

malede en grisaille og et Loftsbillede af samme Kunstner: svævende Amoriner med Kranse og Blomster; det sidste i Rækken, Nr. 15 (8a), var *Markgrevindens Kabinet*, beklædt med blaat Silkemor, Stolene betrukne dels med samme Stof, dels med grønt Damask.

I de nordøstre Hjørneværelser og to korresponderende Rum i Kælderen nedenunder blev i Sommeren 1770 efter Tegning af Harsdorff indrettet et Marmorbad til Kon-

gen. *Det lille Kabinet* (10) var Toiletrummet. I Stedet for den gamle Plafond, som var »ganske sort og udelig,« malede Mandelberg en ny, forestillende Genier med Blomsterkranse og Festons, indfattet i forgyldt Ramme (nu borte) samt et Dørstykke, Apollo og Isse (Kongen af Lesbos Makars Datter), hvem hin, forklædt som Hyrde, indvævet i Arachnes Spind, røvede fra Faderen. Vinduesfordybninger og Døre malet i Mosaik, hvid i Guldgrund. I Væggen over Døren ned til Trappen indsattes det delte, smukke Spejl, dekoreret med ornamenteret Løvværk og Figurer af Mandelberg; der var her anbragt 4 Taburetter. Væggene var betrukne med hvidblommet, ostindisk Sirts, Gulvet dækket med kraprødt Klæde. — *Det store Kabinet* (14) med Stukloft, vistnok det ypperste af de paa Slottet bevarede, og Plafondmaleri (fra 1707—9), et fortrinligt malet, virkningsfuldt Billede af Coffre forestillende Persefone, der af Pluton drages ned i Underverdenen. Dørstykke af Mandelberg: Amfitrite, der, for at undgaa Poseidons Forfølgelse, skjulte sig i Havet, men blev fun-

Dørstykke i store Kabinet af Mandelberg: Amfitrite paa Delfinen.

den af en Delfin, som bragte hende til Havets Gud, og af denne til Tak herfor blev hensat blandt Stjernerne. Kabinettet blev af Mandelberg dekoreret i Overensstemmelse med det foregaaende. Over den ny indrettede Kamin malede han et Spejl en arabesque, omkring dette en Mosaik, hvid paa Guldgrund samt to Basreliefer, roseret med ægte Guld. Der opstilledes to Sofaer (Billedhuggerarbejde af J. Karlebye), overtrukne med ostindisk, hvidblomstret Sirts. Af Kaminen nu kun Marmorindfatningen tilbage.

Fra det øverste lille Kabinet førte en Trappe ned til Badet, hvis Dekoration er udført efter Harsdorffs Tegning. Wiedewelt udførte hertil en Najade i Gibs paa en Sokkel af Marmor og seks Marmorvaser. Ned fra det smukke Kassetteloft hænger over Kummen i fire Jernkæder et Spejl i Ramme, omkring hvilket var spændt en udtunget, nedhængende Kappe af rødt gros de Tour, kantet med en bred

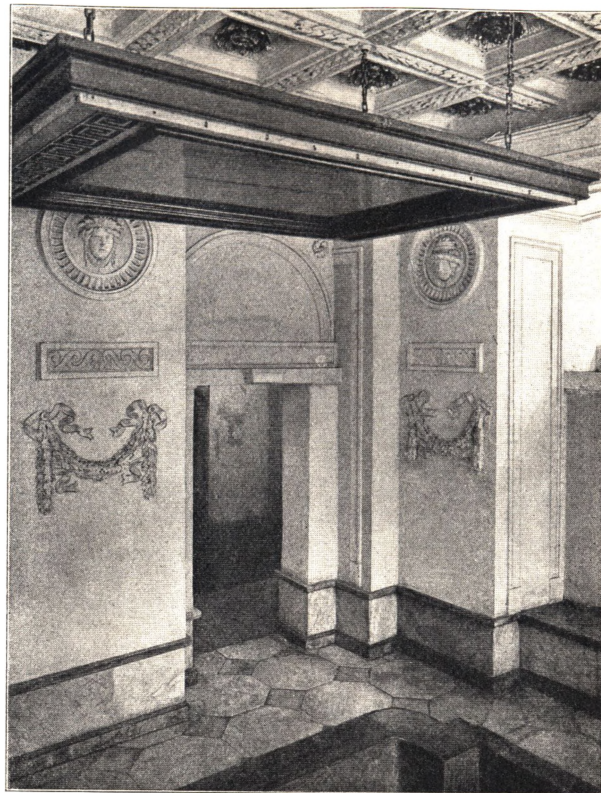
Detail af Stukloft i store Kabinet.

Stukloft i store nordøstre Kabinet med indsat Maleri af Coffre:
Persefone der drages ned i Underverdenen af Pluton.

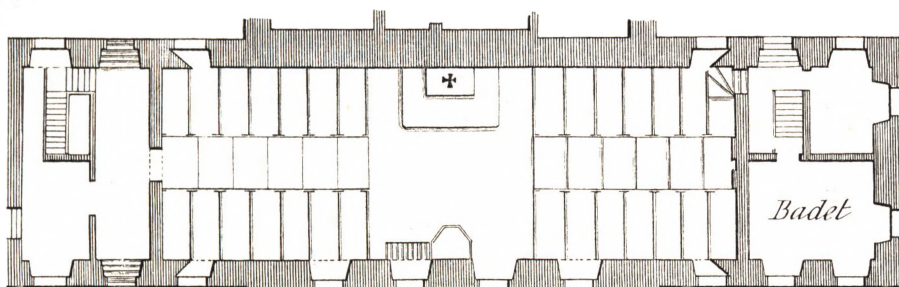
Guldtresse. Vinduerne var blændede med Skærme, over hvilke var udspændt rosenrødt Taft.

Det 1707—11 indrettede skønne og stilfulde Kirkerum (nu benyttet som Skolebibliotek) gaar gennem en Del af Stue- og Kælderetagen. Vel bevaret er den overdaadige Stukdekoration i Plafonden og paa Stikkapperne, udført af J. C. Sturmberger. Stukloftets nordlige Del forestiller Troens Sejr over Vantroen: Under en Tronhimmel, hvis Kaabe bæres af to Engle, henholdsvis med Krone og Ring, sidder, hvilende paa Jordkloden, Troen, en Kvindeskikkelse med en Kalk i den opløftede højre Haand, den anden støttet til den paa Knæet opslaaede Bibel; til venstre for hende en Engel, der svinger et Røgelsekar.

Fra Baderummet i Kælderen. Udført efter Tegning af Harsdorff.

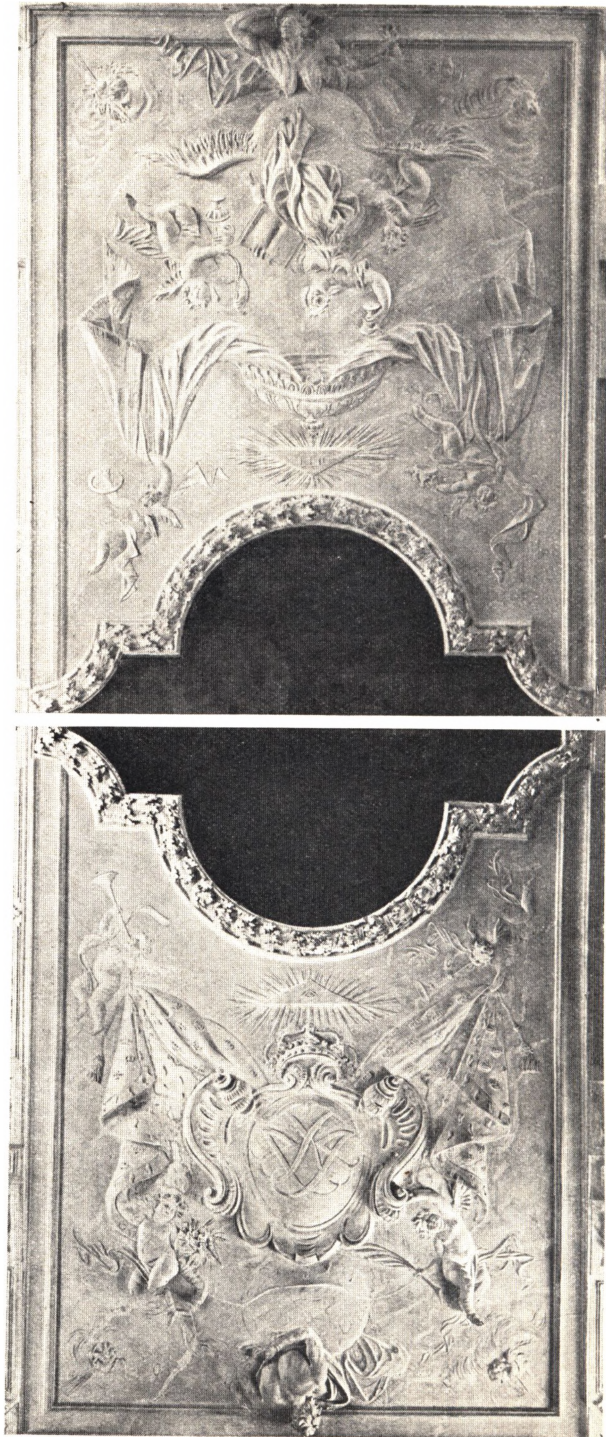

Kælderetagens Kirkeplan.

Over Hovedfiguren Treenighedens Symbol; under Jordkloden udover Rammen i stærk Hautrelief Vantroen, en Kvinde med Hovedet nedadvendt, med hængende, slunkne Bryster og et runket Ansigt, i venstre Haand svinger hun et Røgelsekar. Mellem dette og det søndre Stukparti, der viser Frederik IV s Navnetræk, omgivet af Attributer, er indsat H. Krocks pompøse Loftsmaleri med Fremstillinger af *Johannes' Aabenbaring*: det gyldne Alter, hvorpaa hviler Bogen med de syv Segl, paa dette atter Lammet, og omkring Altret de fire Dyr. Ovenover og nedenfor dette Engleglorier; nederst de 24 Ældste, der vender Blikket op mod Lammet. Midt paa den vestlige Sidevæg Altret med malet Vægdekoration; i den af Andreas Niemeyer udhuggede Marmorportal fandtes Krocks Alterbillede *Nadverens Indstiftelse* (nu i St. Paulskirken). Gulvet udenom Alteret var belagt med sorte og hvide

Kirken set mod Nord.

Kirkeloftets Stukdekoration. Udført af J. C. Sturmberg.

Marmorfliser (nu anbragte paa Rosenborg udfør Kaminen i Christian V.s Værelse). Lige overfor Altret var Prædikestolen med Træskærerarbejde og Frederik IV.s Navnechiffer (nu i Emmauskirken, Diakonissestiftelsen). Kirkens ældste lille Orgel blev 1794 afgivet til Blaagaards Seminarium (nu i Abel Cathrines Stiftelse), men allerede tidligere erstattet med det fra Frederiksborg Slotskirke afgivne, af Adam Oehlenschläger i »Frederiksbergdigtet« omtalte Orgel med Sølvpiber, indlagte med Elfenben og Sølvhoveder paa de øverste Registre; det vendte 1868 tilbage til sit oprindelige Bestemmelsessted og er senere bleven identificeret

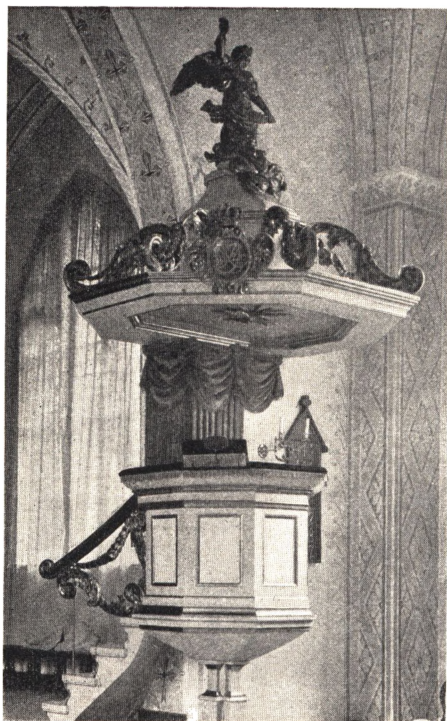

Krocks Alterbillede: Nadverens Indstiftelse.
Nu i St. Paulskirken.

som et af den berømte tyske Orgelbygger Esaias Compenius' ypperste Værker (udført 1609 i Wolffenbüttel og skænket Christian IV 1616 af Landgreven af Hessen). Fra Kirkestuerne førte Døre i marmorede Træportaler til de mod Nord og Syd anbragte Pulpiturer for de kongelige Herskaber og Hofdamerne. Paa Gulvet var an-

Kirken set mod Vest.

Prædikestolen,
nu i Diakonissestiftelsens Kirke.

bragt ialt 36 (28) Stolestader med Billedskærerarbejde af Leonhard Schwabe, (nu paa Christiansborg Slot) for Hofetaten.

I den østlige Fløj fra Porten at regne havde Slotsforvalteren Kontor 18 (34); fra 1780 boede her J. C. Oehlschläger, først som hans privat lønnede Fuldmægtig, senest som Slotsforvalter. I Nr. 22 (38) Dronningens almindelige Køkken; den næstfølgende 3 Rum var forbeholdt Kammerfrøeknerne Marie Christiane Henriette v. Beulwitz (g. 1743 m. Hofmarskal Johan Christoph v. Reitzenstein) og Caroline Erdmuth v. Carlowitz († 1774). I det første Værelse i Rundgangen 29 (58) boede Kammerjunker Frederik Christian v.

Møsting, i det sidste Kronprinsernes Informatorer (blandt disse Reverdil). I Portbygningen ud til Vejen 36 (66) var Officersvagtstuen.

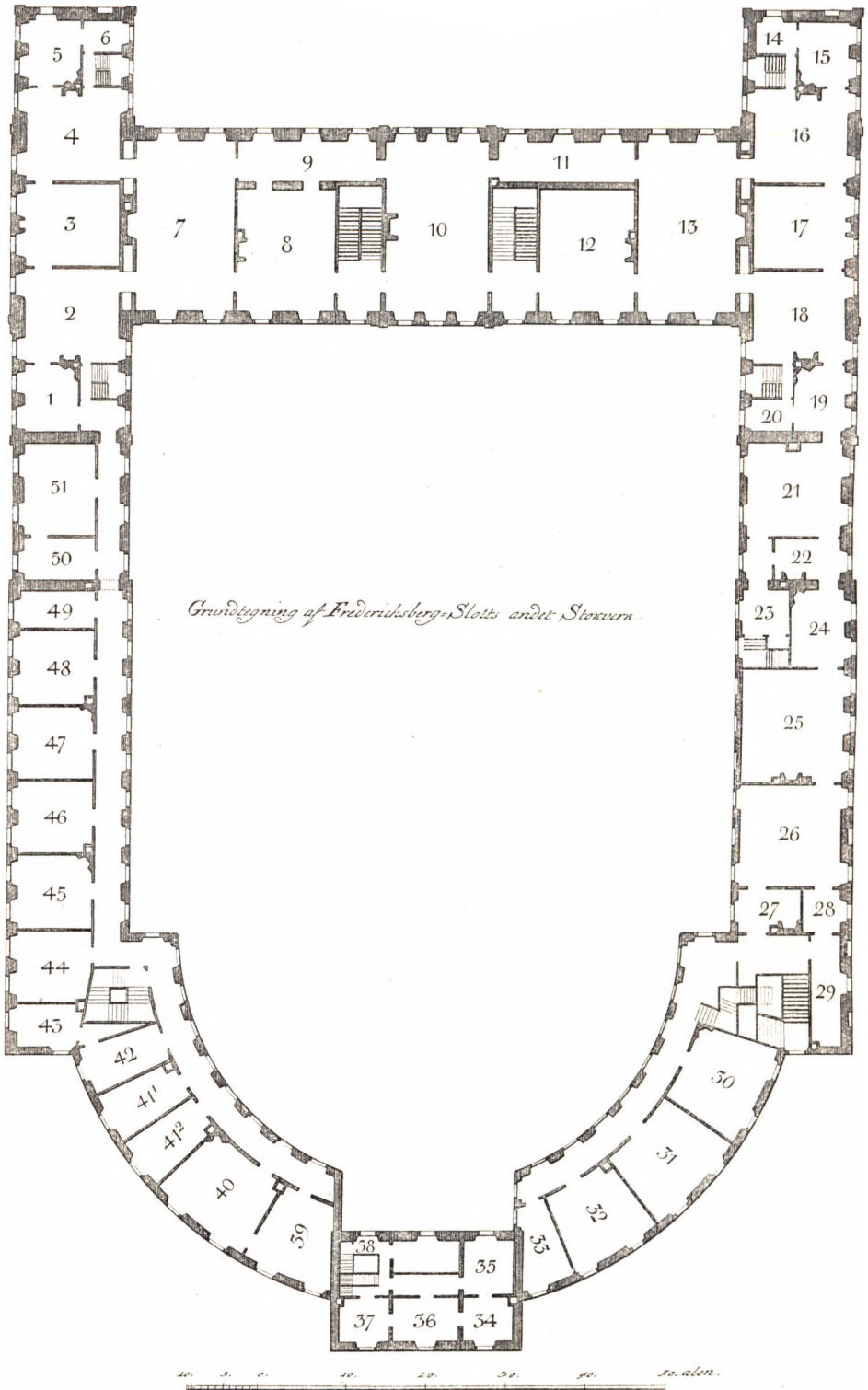

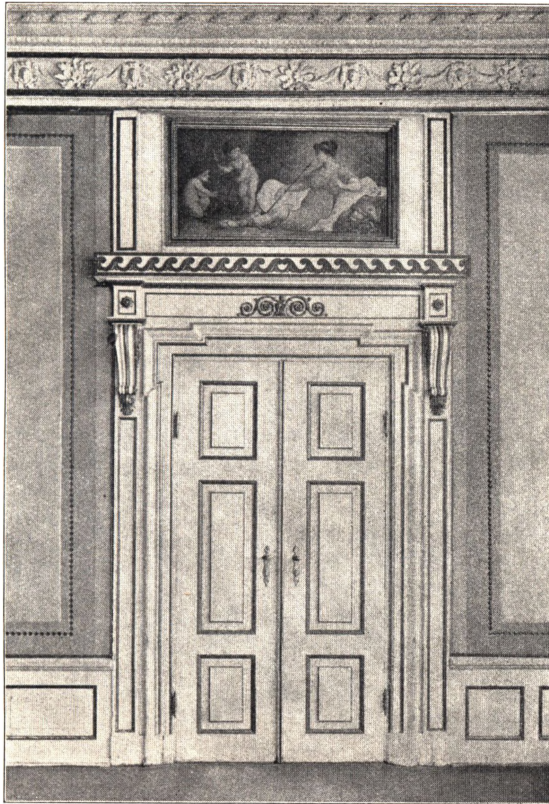
Kirken set mod Syd.

Johannes Aabenbaring. Kirkens Loftsmaleri af H. Krock.

FREDERIKSBERG SLOT

Dør i Spisesalen. Dørstykke af Mandelberg: Jagten.

KONGEETAGEN (BELETAGEN)

Siden Opførelsen af Sidefløjene 1707—09 har den østlige Del af Beletagen i Hovedbygningen og dennes Sidefløj indtil Østreport været forbeholdt det hertidige regerende Kongepar, den vestlige Del med tilstødende Fløj en af Kongens Sødskende. I Frederik VI.s Tid havde Kongen sine Gemakker i Suiten 13—18, Dronningen Værelserne 19—24, medens Kronprinsesse Caroline behøvede Gemakkerne 1—7 paa den vestlige Side.

Midtvejs i Hovedbygningen ovenover Marsskalstuen *den store Sal* eller *Spisesalen* 10 (1), af alle Slottets ældste Rum det bedst bevarede saavel i Henseende til Loftpartiet (fra 1702) som til Vægdekorationen (Harsdorff-Mandelberg, 1770). I den prægtige, dobbelte Stukplafond af *Giampieri Bellasio* er indsat otte farvelagte og forgyldte, af Ordenskæder indrammede og med Kroner prydede Rigsvaaben, malede af F. Holm. I den ene Langside af Plafonden Danmarks, Norges og Sveriges Vaabenmærker, for Enderne af den øvre Plafond de Venders og Gothers, i den anden Slesvig-Holstens, Stormarn-Ditmarskens og Oldenborg-Delmenhorsts Vaaben. Fire Dørstykker af Man-

Loftsmaleri i Audiensgemak. Coffre: Herakles optages i Gudernes Kreds.

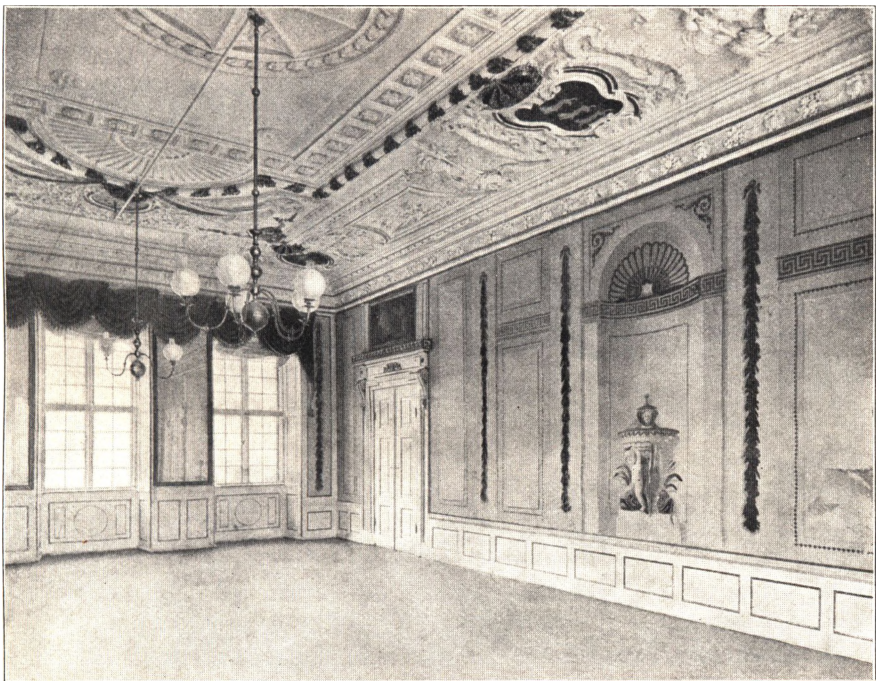
Audiensgemak.

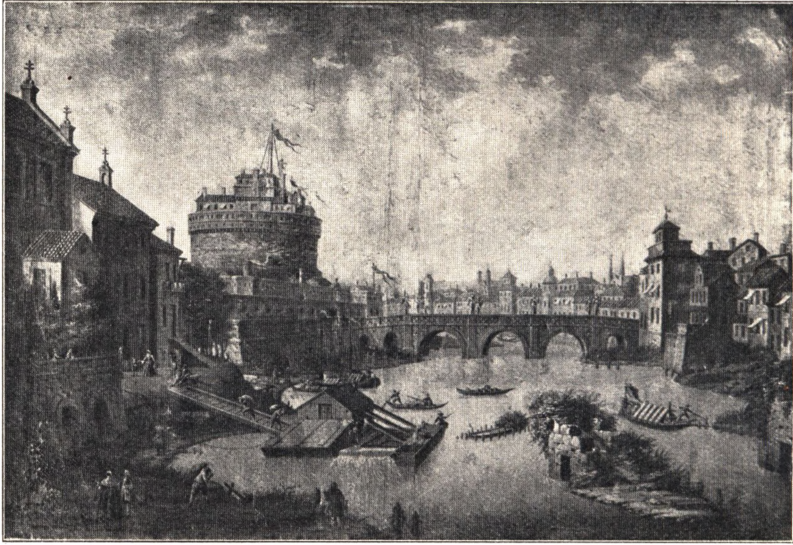
SLOTTETS INDRE

Stukdetail fra Spisesalen af Giampieri Bellasio med Vaabendekoration af F. Holm.

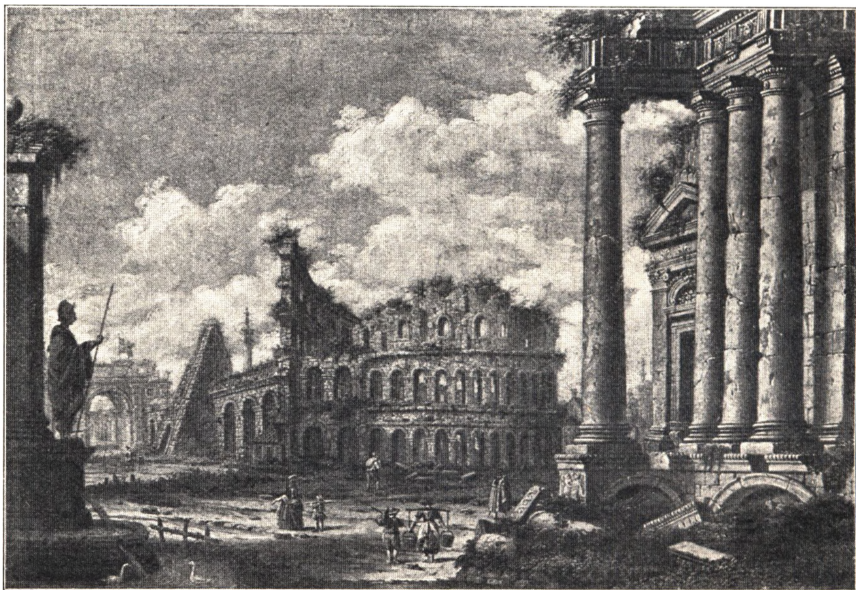

Spisesal.

Jacopo Fabris: Engelsborg. Dørstykke i Audiensgemak.

delberg forestillende fire Attributer for Bordets Glæder: Jagt, Fiskeri, Vinavl og Frugtavl. I Væggene er indsat fire meget lange Spejle i Rammer i antik Smag; i Midten af den ene Langvæg en malet halv-rund Niche med en Fontæne. Det oprindelige Betræk var af vævet, uldent Tøj, paa Væggene som ogsaa imellem Dørene og Vinduerne Tavler, forestillende »hedenske Historier«. Dørforhængene var af fint,

Jacopo Fabris: Kolossæum. Dørstykke i Audiensgemak.

Jacopo Fabris: Pantheon. Dørstykke i Audiensgemak.

rødt Stof, foret med rødt Filt; foran Vinduerne ud til Slotsgaarden grønne Taftes Gardiner. Rummet belystes af seks ovale Lampetter i Lysearme af forsølvet Messing. I Salen henstod ialt sytten Stole, beklædte med Gyldenlæder. Til Opvarmning af Rummet tjente en Dresdener Porcellænskakkelovn.

Østlig for Spisesalen *Kongens Lakajgemak* 12 (4), der var beklædt

Jacopo Fabris: Piazza Navona. Dørstykke i Audiensgemak.

med Gyldenlæder i 178 Plader og bl. a. prydet med et 1918 afdækket Loftsmaleri af Coffre, Venus og Anchises. Herfra Indgang til *Forge-makket* 13 (8), beklædt med uldent, vævet Stof; over Dørene Male-rier af Mandelberg, forestillende de fire Aarstider. Her var ophængt to Spejle i Glasrammer med Sølvplader paa Hjørnerne og i Midten; i hvert Hjørne en Glaspypyramide, med Kong Frederik IV.s Navne-

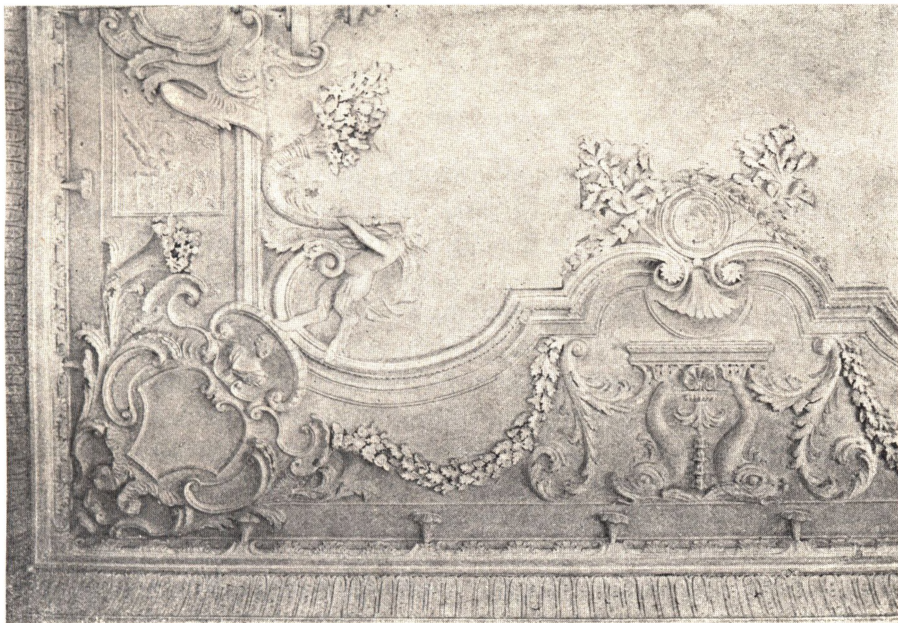

Stukloft fra Kongens Sovegemak.

træk. Mellem Pyramiderne et Skjold af drevet Sølv, midtvejs heri en Kongekrone med Rigsæblet af drevet Sølv, otte Lampetter (af Façon som Spejlene) i Sølvvarme med en Lysepipe og ovale Glas. Et Bord med en blaa og hvid Marmorplade, hvilende paa en Træfod af fire drejede Søjler med et Kors, seksten Stole med Gyldenlæder, og i Hjørnet et lakeret malet Thebord.

I Sidefløjen *Audiensgemakket* 16 (16). Loftsmaleri af Coffre, forestillende Herakles, der indført af Athene, optages i Gudernes Kreds; fire Dørstykker af Jacopo Fabris (en fra Venedig indvandret Perspektivmaler): romerske Prospekter, Engelsborg, Kolossæum, Pantheon og Piazza Navona (lignende paa Bregentved og Fredensborg). Tidligere fandtes ogsaa i Gemakket fire Malerier af Krock: Christi Fødsel, hans Tilbedelse af de tre Vise fra Østerland, Daab og Gravlægning (nu i Frederiksberg Kirke). Betrækket af Guldmor med indvævede grønne Fløjels-Plydsblomster paa Væggene, over Døre og Vinduer. Under et Spejl af pure Glas stod et Bord med Plade af norsk Marmor,

hvilende paa en marmoreret Fyrretræs fod; paa samme var anbragt to Kurve med Frugt af Pap maché og to hollandske Blomsterpotter. Som Seværdigheder gjaldt de førnævnte Gueridoner af massivt, drevet Sølv, 2 Alen 16 Tommer høje, hvilende paa tre Fødder, under hver af disse atter en Kugle; i Midten en hængende Vindrue med Løvværk, alt af massivt Sølv. To massive Sølvlysestager med fem buede

Stukkloft fra Dronningens Audiensgemak.

Arme. Over Kaminen, dekoreret med to blaa hollandske Krukker, hang et Spejl. Paa en udskaaet forgyldt og lakeret Fod stod et kunstigt, udhamret Ur med elleve smaa Figurer af Sølv og syv andre af Elfenben, fem Brystbilleder af Sølv og tre forgyldte, samt mange Sirater, Blomster og Løvværk af Sølv. Otte Stole af Bøgetræ med samme Stof som Tapeterne, og besatte med Guldfrynser. Et Kontor paa en indlagt Fod, Dørene indlagt med Blomster og Fugle af allehaand italiensk Marmor, paa Siderne indlagt kinesiske Positurer. I Frederik VI.s Tid Kongens Retraite, hvori var ophængt et Billede af Dronningen, malet af Juel.

Udfør Audiensgemakket, i Sidefløjen, var *Kongens Sovegemak* 17 (18), i Christian VII.s Tid Konseilgemak, Stukkloftet bevaret; Gemakket var betrukket med gul Damask, Gardiner over Vinduerne og Dørene af samme Stof, besat med en bred og en smal Sølvsnor. Et Spejl af pure Glas med Ramme af blaat slebent Glas. Et firkantet Fyrretræsbord med et Tæppe af gult Damask, kantet med Sølvtrusser.

Dørstykke fra Kongens store Kabinet af Mandelberg: Venus.

To sekskantede Hjørneborde, betrukne med Fløjl, midt paa Kong Frederik IV.s Navn i Sølv; Fløjelet rundt om paa Listerne beslaaet med Sølv; Foden en i Træ udskaaet, forsølvet Cupido, Fodstykket forsiret med Sølvplader; paa hver Side af Bordpladen kunde ind-sættes to massive dobbelte Lysearme af Sølv. En Kaminskjærm med Fod og Ramme af drevet Sølv, paa den ene Side Guldbrokat, i Midten Frederik IV.s Navnetræk broderet paa Fløjel, øverst Kongens Chiffer med Krone af Sølv, neden paa Skærmen heftet en rød Fløjelspude med Guldtresser. Bordene blev tilligemed de ovennævnte to Gueridoner ved kgl. Resolution 1786 indleveret til Sølvkammeret, for at Sølvet kunde aftages og smeltes i Barrer. Endvidere fandtes her et Skrivekontor med Opsats; i Dørene Spejlglass, Gesimsen prydet med slebent Glas, Beslaget af forgyldt Messing (nu paa Rosenborg). Tre Lænestole, seks Stole og fire Taburetter, betrukne med gult Damask, i den ene Taburet et Messingbækken med Krontinslaag.

I det nordvestlige Hjørne *Kongens lille Kabinet* 14 (10), med Stukloft, hvori et kunstnerisk værdifuldt Loftsmaleri af Coffre, malet i Fiskeperspektiv, Figurbillede; i Forgrunden en Dame, der spiller paa Flûte douce; bag hende to Børn, der strides om et Bær, til højre ved et Bord en læsende Dreng, der tilsees af en gammel Kone, bag hende en lyttende yngre Kvinde; nederst til højre Musikinstrumenter, til venstre et Røgelsekar — maaske Sanserne symbolsk fremstillede. Kabinettet var betrukket dels med blaat Damask, dels med hvidt Atlask, hvori var syet Figurer med Guldbroderier og Silke, kantet med Guldfrynser. Af Bohavet kan fremhæves et gult lakeret Bord med Sølvlister om Kanterne, Foden prydet med Sølvsirater, tre Stole med forgyldte Fødder, betrukne med hvidt silkebroderet Atlas og kantede med Guldfrynser, en Dragkiste af Egetræ med Messingbeslag, under Navn af Christian VI.s Pengeskrin kommet til Rosenborg.

I det nordøstlige Hjørne *Kongens store Kabinet* 15 (14), hvori Stukloft med Maleri af Krock: Dionysos med Ariadne, hvis Billede viser

Loftsmaleri i Malerigalleri. Coffre: Herakles ved Gudernes Taffel.

Portrætlighed med Prinsesse Sophie Hedevig. Kabinettet var beklædt med grønt og rødt blomstret Silketøj, indvævet med Kong Frederik IV.s Navnetræk, fjernet 1770, da Rummet indrettedes til Sovegemak for Kong Christian VII, og erstattet med Betræk af grønt Damask. Samtidig malede Mandelberg hertil et Dørstykke i Bouchers Manér, Venus hvilende udstrakt med Amorin; nu nedtaget og hensat andetsteds i Slottet. Af Bohave fandtes her forskellige værdifulde og kunstfærdige Stykker. Et Spejl med sleben Glasramme, under hvilket stod et Bord med Fod, helt beslaaet med Sølvblik; paa Foden fire Figurer med et Kors, hvorpaa var anbragt den norske Løve med Hellebard; et sekskantet Bord, betrukket med rødt Fløjl, i Midten en Sølvplade, hvori var graveret Frederik IV.s Navnetræk, Kanten indrammet af en Søvlis; Foden beklædt med Sølv, hvilede paa fire flade Kugler, mellem Bordfodens Ben en af massivt Sølv udarbejdet Vindrue. To Gueridoner af samme Udstyr og Arbejde som Bordet og hvilende paa tre flade Kugler; fire Stole, betrukne med rødt Damask, den ene blaa lakeret med forgyldte Fødder, de tre af Bøgetræ med Billedhuggerarbejde. Paa Kaminen, over hvilken der hang et Spejl, stod fire hollandske Krukker, foran den hang paa en forgyldt Slang en Skærm, betrukket med hvidt Atlask, broderet med Guld og Silke og foret med rødt Damask.

Den østlige Fløj i Beletagen har fra Dronning Anna Sophies Tid været forbeholdt Dronningerne: Sophie Magdalene, Louise, Caroline Mathilde, Juliane Marie og Sophie Marie Frederikke.

Dronningens Audiensgemak 18 (udgør nu med 17 nuv. 20). Stukloft. Betrækket var af Guldmor med indvirkede røde Plydsblomster; paa Væggen hang et Spejl i udskaaret, blaa lakeret og forgyldt Træramme; et andet over Kaminen; ud fra Væggen hang i Baand af rødt Taft fire Lampetter af drevet Sølv med to Sølvvarme. Bordet i Gemakket havde en Plade af norsk Marmor, og marmoreret Fyrretræs Fod. Paa de to forsøvede Gueridoner af Træ stod et Par blaa med Sølv indfattede Lysestager. Stolene var af Træ og beklædte med Guld-

mor som Tapeterne. Dronningens Billard var rødt lakeret og forgyldt, Betrækket af grønt Klæde, med en smal Guldfrynse; en Sølv »Machine« med Krone var indskruet i Billardet, hvortil hørte en Kegel af Elfenben, seks Elfenbenskugler, seks lakerede, for Enden med Elfenben indfattede Queuer, fire Maas'er af Træ, 6 Sølvlysestager.

I Frederik VI.s Tid var Gemakket Parolstue, smykket med Pilos Rytterbillede af Frederik V, afgivet 1869 til Amalienborg. *Det store*

Loftsmaleri i Kongens lille Kabinet Coffre: Fløjtespillerske.

Kabinet mod Øst 19 (28), Udstyr fra 1736, samme som forrige, var betrukket med Guldmor med indvirkede røde Plydsblomster. Et Spejl med blaa lakeret og forgyldt Ramme. Bordet beslaaet med en massiv Sølvplade, Foden udskaaet, blaa lakeret. To Gueridoner med Sølvplader, Foden som Bordets; paa hver af dem en Blomstervase af massivt Sølv. Fire Stole og to Taburetter med samme Betræk som Tapeterne, kantede med Guldgalloner, Foden blaa lakeret og Siraterne forgyldte. Vinduesgardinerne af rødt flammet Plyds, hvide Kanevas Gardiner med Kvaster og Frynser. En Jernovn med Rør ind til Kaminen. Over Døren før to Blomsterstykker i naturlige Farver malede 1769 af E. H. Løffler.

Det lille Kabinet ved Trappen, Dronning Sophie Magdalenes Boudoir 20 (26), overtrukket med rødt og hvidt blommet Silkedamask, i Væggen smaa Fyldinger med syv malede store kinesiske Dukker. Blandt Bohavet: To Stole med samme Betræk, kantede med Guldkniplinger,

en Reol med 4 Skuffer med grønne Taftsgardiner, en Dragkiste med ordinært Beslag, en gammel Pudderstol, betrukken med grøn Damask, indfattet af Guldgalloner, en »Machine« af Blik til at varme Klæderne paa, otte hollandske blaa og hvide Blomsterpotter og syv Tegnebrædter, samt en lille Æske med smaa Dukker, maaske Dronningens Børnelegetøj, som hun satte megen Pris paa, og om hvis Udlevering der er ført en særlig Korrespondance.

Loftsmaleri fra Kongens store Kabinet. Krock: Dionysos og Ariadne.

I den østlige Fløj *det gule Gemak* 21 (30), betrukket med gult, skildret kinesisk Taft; paa Væggen et Spejl med udskaaret forsølvet Ramme. Det brunmalede firkantede Bord var dækket af et Tæppe af violet Atlask, overalt broderet med Sølv og Guld og kantet med Guldkniplinger; to forsøvede Gueridoner af Træ og otte Stole med grønt Lærredsovertræk, og et Porcellæns Fuglebur. Foran Vinduerne hang hvide Kanevasgardiner med Kvaster og Frynser. Kabinettet blev benyttet som Sovegemak af Dronning Juliane Marie og var da betrukket med grønt Damask, monteret med en stor Sofa med to store og to mindre Madrasser, samt 2 Pøller, 8 franske Lænestole, alt med samme Betræk, og et Trumeauspejl.

Det blaa Kabinet 22 (34), overtrukket med blaat, skildret, kinesisk Taft eller Pequin. Heri var fem Spejle, tolv dels udskaarne og for-

gyldte Konsoller i Væggen, hvorpaa var anbragt Porcellænsgegenstande; otte Opsatser og en Del forgyldt og rødt kinesisk Porcellæn. Et indlagt ferniseret Bord med Skuffe, to Gueridoner af Træ og fire udskaarne Stole med Spanskrørsæder.

Dronningens Porcellænskabinet 24 (36) var betrukket med blaåt vatret Mor (1770 med hvidt skildret Pequin); heri et italiensk Marmorbord og to Gueridoner.

De øvrige Værelser i østlige Fløj var forbeholdt Prinsesse LOUISE senere Prinsesse af Sachsen-Hildburghausen; her var hendes *Sove-*

Detail af Stukloft fra Lakajgemak.

gemak 25 (38 og 40), *Audiensgemak* 26 (42), *Kabinet* 27 (44), *Hofmesterindens Værelse* 28, *Lakajgemak* 29 (48, 50, 52); i Rundgangen var *Frøkenværelser*. Af disse Værelser blev de to store 25 og 26 efter Regeringsforandringen og indtil Slottets Overgang til Officerskole benyttet som Billedgalleri. I det første Juels prægtige Maleri af Kong Christian VII i Kroningsdragt, malet 1789 og bestemt for Sultanen af Marokko, men ikke afsendt paa Grund af dennes Død (jvfr. Oehenschlägers Frederiksbergdigt), og Pilos Maleri af Dronning Louise, Frederik V.s Gemalinde (nu begge paa Rosenborg). I det andet af Oehenschläger omtalte Værelse, »den lyseste Sal, grøn som mit Haab og med Billeder klædt«, hang bl. a. E. Pauelsens norske og danske Landskabsbilleder, Lorentzens historiske Malerier og hans Kopi af Rubens' Christus og Synderinden, A. Müllers »italienske Skønheder«, Cramers Billeder af Bønderfolk, og flere Malerier af d'Agar, alle afgivne til Christiansborg 1868.

Ud til Haven mod Nord de to lange Gallerier: *Malerigalleriet* 9 (7) med Loftsmaleri af Coffre, Herakles ved Gudernes Taffel;

Loftsbillede fra Lakajgemak. Krock : Flora omgivet af Amoriner.

heri var ophængt de fra Slottet i Glückstadt overførte Malerier og *Kobberstikgalleriet* 11 (6).

I den *vestlige Sidefløj* var Prinsesse CHARLOTTE AMALIES Væfelser. Til venstre for Spisesalen *Lakajgemakket* 8 (5), betrukket med Sølvlæder. Stukloft, hvori Plafondbillede af Krock fra 1702: Flora omgivet af Amoriner, der bringer hende Blomster. *Forgemakket* 7 (9), var 1772 Kronprinsens store *Forgemak*; Stukloft, i Hjørnerne ornamenterede Kvindeskikkelser, der paa Baggrund af en Hermelinskaabe holder en oval, udfyldt Krans prydet med Kongekrone; fire Dørstykker af Mandelberg, forestillende Verdensdelene. Væggene var beklædt

Dørstykke fra Forgemakket af Mandelberg: Asia.

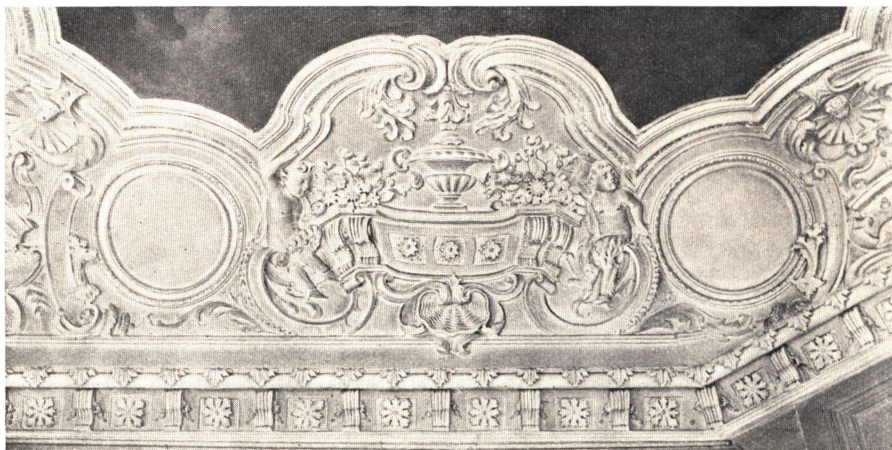
med haute-lice Tapeter; to Vægspejle, et tredie over Kaminen, otte Væglampetter, fire Gueridoner, tolv udskaarne Stole, beklædte med rødt Damask og kantede med Guldfrynser. *Det lille Hjørnegemak* mod Nord 6 (11) med Stukloft, hvori er anbragt et Maleri af Krock, forestillende Karitas med to Børn ved Brystet. Væggene var betrukne med hvidt kinesisk Taft; Prinsessens Kanapé, udskaaet og udstyret af Billedhugger Truchon (1709), var overtrukket med hvidt Atlask hvori Sølv- og Silkebroderier langs Kanten og røde Fløjelstunger med Sølvtræsser, dens Fod af grønt, lakeret Træ, hvorpaa ialt 29, massiv gennembrudte Sølvblomster, paa Rygstødet en udskaaen Opsats med forgyldte og forsøvede Figurer; i Midten fremstillet de tre Kongerigers Vaabener i massivt Sølv, ovenover Frederik IV.s kronede Navnechiffer i Sølv; endvidere fandtes her et hvidtlakeret Bord og to Gueridoner, tre udskaarne Stole med Spanskrør, Hynder af Stof som Tapetet og med Guldfrynser. *Det store vestlige Hjørnekabinet* 5 (15). I Loftet et velbevaret Maleri af Coffre: Avind med Fakler i Hænder flygter for Freden, der ledes ind til Heras Tempel, med hendes Attribut Paafuglen. Betrækket var af blomstret Silketøj, rødt, blaåt og gult indvirket; et Spejl af blaåt slebent Glas med forgyldt

Træramme, hvorpaa gennembrudte Sirater af forsølvet Bly og en Krone af smaa firkantede Glasstykker; et firkantet Glasbord, om hvilket fire Stole med samme Betræk som Tapetet; foran Vinduerne røde Taftsgardiner, forede med rødt Filt, og hvide Kanevasgardiner med Frynser og Kvaster. *Det store Audiensgemak* 4 (17); med prægtigt Stukplafond, hvori Loftsmaleri af Krock, forestillende Fliden, Aarvaagenheden og Dovenskabem, den sidste en gammel sovende

Stukloft fra Lille (vestlige) Hjørnegemak med Maleri af Krock: Karitas.

Mand, hvis matte Vinger antyder, at den flygtige Tid udrinder ved Søvn, antydet ved Valmuekransen om hans Hoved, og Drukken-skaben, allegorisk fremstillet ved Vinranken i hans Haand — den dovnnes første Tanke, naar han vaagner. — Paa Væggene og over Dørene Betræk af karmoisinrødt Fløjl med takkede Guldtræsser, fjernet 1775, anvendt til Betræk af Trappen i den kgl. Trone paa Christiansborg. Et Spejl med Glasramme og Krone; et Bord af norsk Marmor med Træfod og seks Stole med uldent, virket Betræk og Guldtræsser; foran Vinduet hvide Kanevasgardiner. *Det lille Audiensgemak* 3 (19); Loftsmaleri af Coffre: Dagen og Natten. Vægge og Stole var betrukne med rødt Damask; her fandtes et Bord med Plade af norsk Marmor og et Billard, en Fyrretræs Slagbænk med rødt Mors Tæppe, kantet med hvide Silkefrynser. *Sove-*

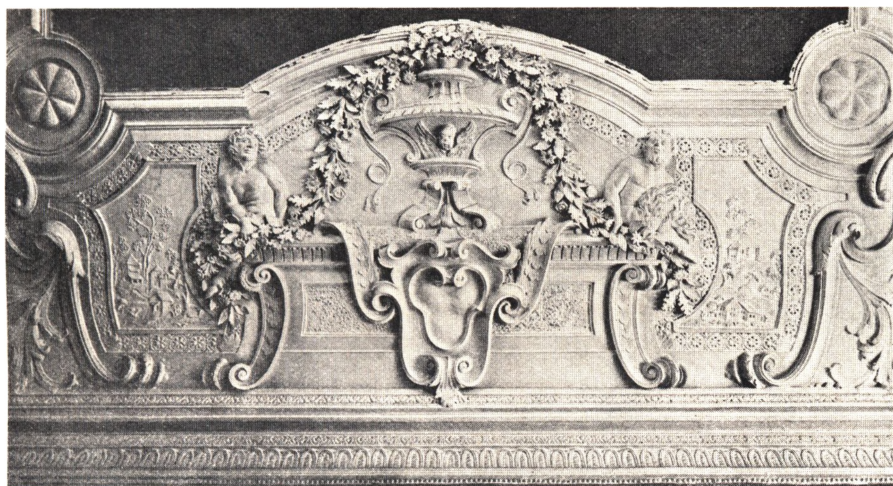

Stukdetail fra Store vestlige Hjørnekabinet.

gemakket 2 (25), Stukloft med Loftsmaleri af Krock: Tiden, der bringer Sandheden for Dagen; Tiden, en gammel Mand med Vinger og Le i Haanden, afslører Sandheden, fremstillet som en ung Kvinde, der i den ene Haand holder en Maske, der skinner som Solen, Sandhedens Symbol; ved Siden af Sandheden Renheden, med en hvid Lilje i Haanden; under hende en Genius med Timeglas i Haanden, hvilket betyder, at naar dette er udrundet, bliver Sandheden aabenbar. Vægge og Stole var beklædte med rødt Damask;

Detail af Stukloft fra Sovegemakket.

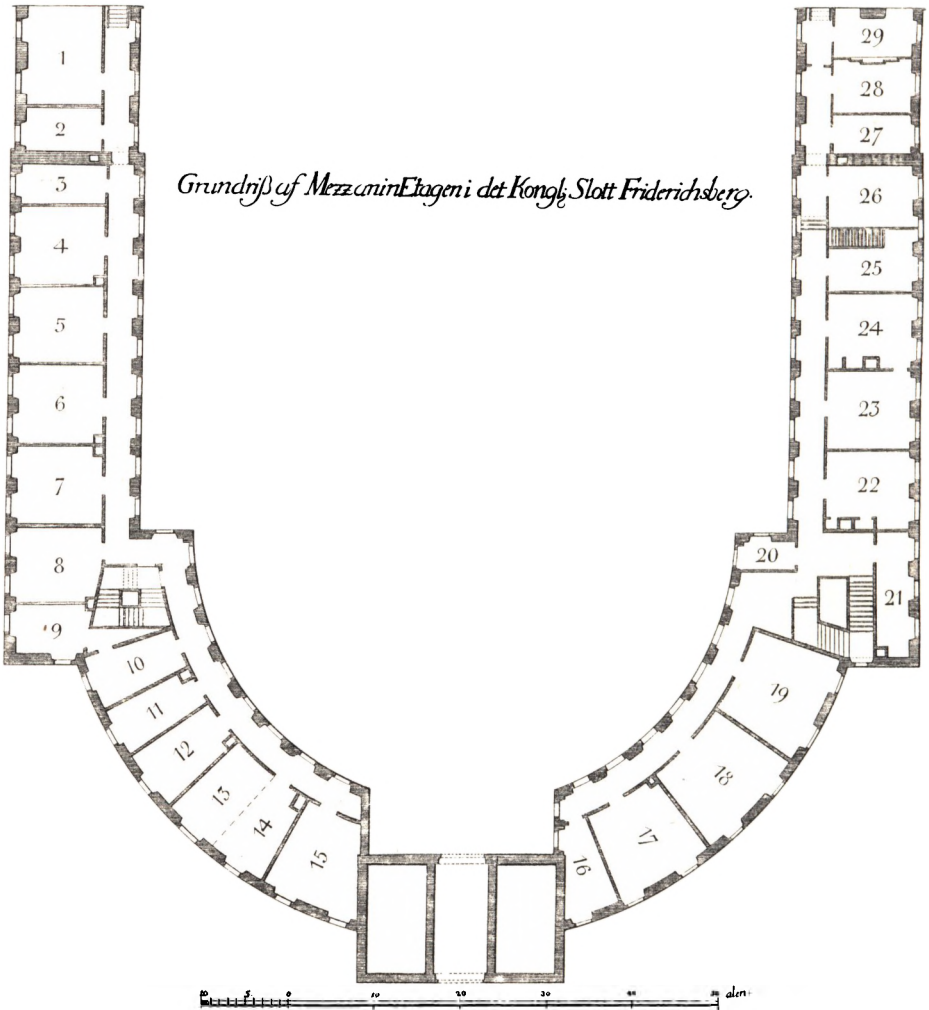
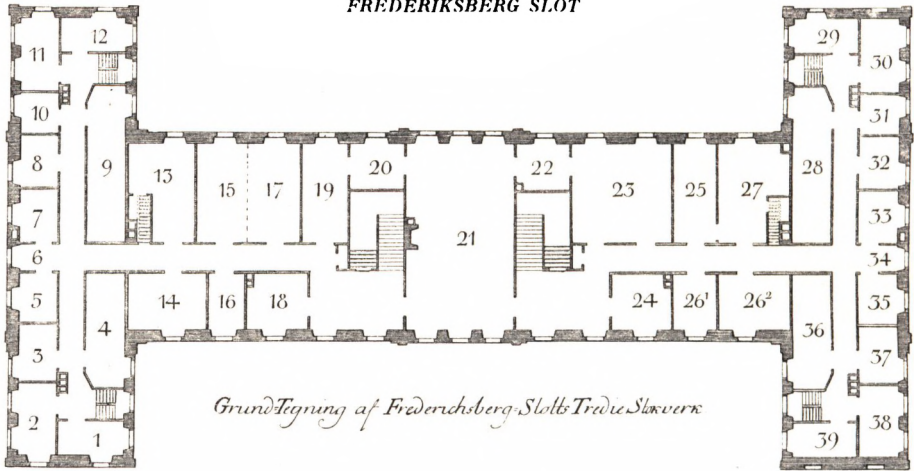
Detail af Stukloft fra Store Audiensgemak.

foran Dørene røde Taftsførhæng og for Vinduerne hvide Kanevasgardiner; et Skrivekontor, hvidt lakeret med Opsats og indsatte Kobberstykker. Endelig Prinsessens *Garderobe* 1 (31) og hendes *lille Gemak til Gaarden* 21. I den vestlige Fløj var en hel Suite Værelser 51—46 (33, 37, 39, 41, 43, 45) forbeholdt dels Frøken Anna Susanna v. der Osten (f. 1704 † 1773), fra 1736 Hofmesterinde hos Prinsesse Charlotte Amalie, dels Markgreve Frederik Ernst af Brandenburg-Culmbach 43—39 (51, 57, 59, 61, 63, 65, 67, 69) og hans Hofmarskal.

Skizze til Krock's Maleri: Fliden. Aarvaagenheden og Dovenskabem.

FREDERIKSBERG SLOT

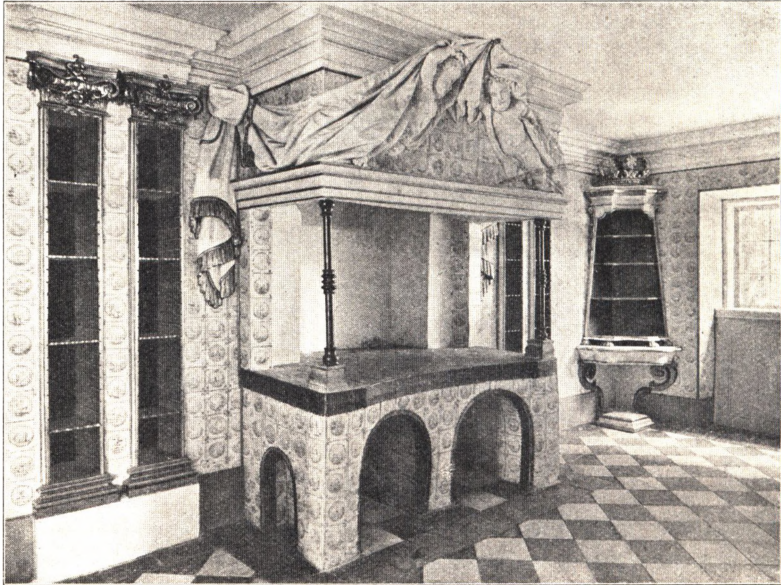

Slotsgaarden set mod Hovedbygningen.

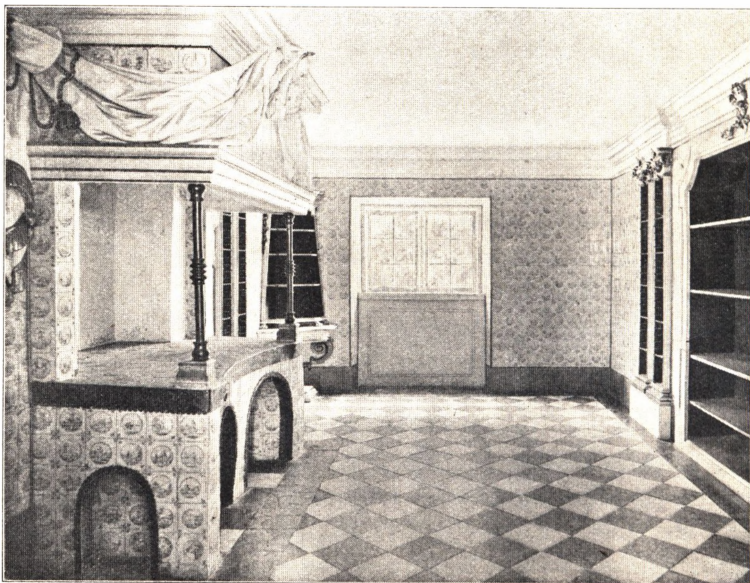
MEZZANINEN

I den *østlige Fløj* (Kongefløjen) Nr. 28-29 (30-22) boede Dronning Sophie Magdalenes mangeaarige betroede Kammerfrue Charlotte Dorothea Vilhelmine Schumann (se S. 70). I sin Enkestand lod Dronningen i Stedet for det lille Køkken i underste Etage i Aaret 1752—54 indrette sit særlige Køkken, kaldet *Prinsessernes Pandekagekøkken* 29, enten efter Frederik VI.s Døtre eller Prinsesserne Juliane og Charlotte. Over Indgangsdøren paa Indervæggen Dronningens forgyldte Navnechiffer. Væggene overalt beklædte med hollandske Kakler, i det ene Hjørne en Konsol af Værelsets Højde til Kopper, hvorover den brandenborgske Ørn (nu forsvunden) med en forgyldt Krone. I Væggene et Skab og fire lange smalle Dobbelt-pilastre med Reoler i kinesisk Lakrødt med forgyldte Kanter, oprindelig med Glasdøre for den ene Halvdel, og indvendig smaa Hylder til Kopper. Den aabne Kamin, beklædt med Delfter Kakler og Messingplader og hvilende paa Kobberpiller med Messingsirater, er foroven prydet med en Baldakin, under hvilken to Engle af Stuk i Hautrelief. Tidligere fandtes her ogsaa to malede og forgyldte Postamenter til at anbringe Vaskeballier paa. Det i sin Art herhjemme enestaaende Interiør, der formentlig skyldes Hofbygmester Nikolaj Eigtved, er efter den seneste Restauration det bedst bevarede Rum i Slottet. Længere henne i Fløjen var Prinsesse Louises Jomfruers Kammer og Spisestue 27-26 (43-46), samt Gemakpigernes Kammer, medens Værelserne 24-23 var forbeholdt Dronningens Overhofmester (Frederik Raben 1731—37 og Victor Christian v. Plessen til 1746), 22 A-B hendes Hofmarskal, og de næste to Kamre deres Tjenerskab. Et følgende Gemak beboedes af hendes Kammerjunker Gideon v. der Lühe. I Værelset Nr. 17 (62 og 62 a), kaldet »*des alten von Ostens Kammer*«, levede sine sidste Aar og døde Geheimeraad Jacob Frantz v. der Osten (1664—1739), Frederik IV.s Rejseledsager

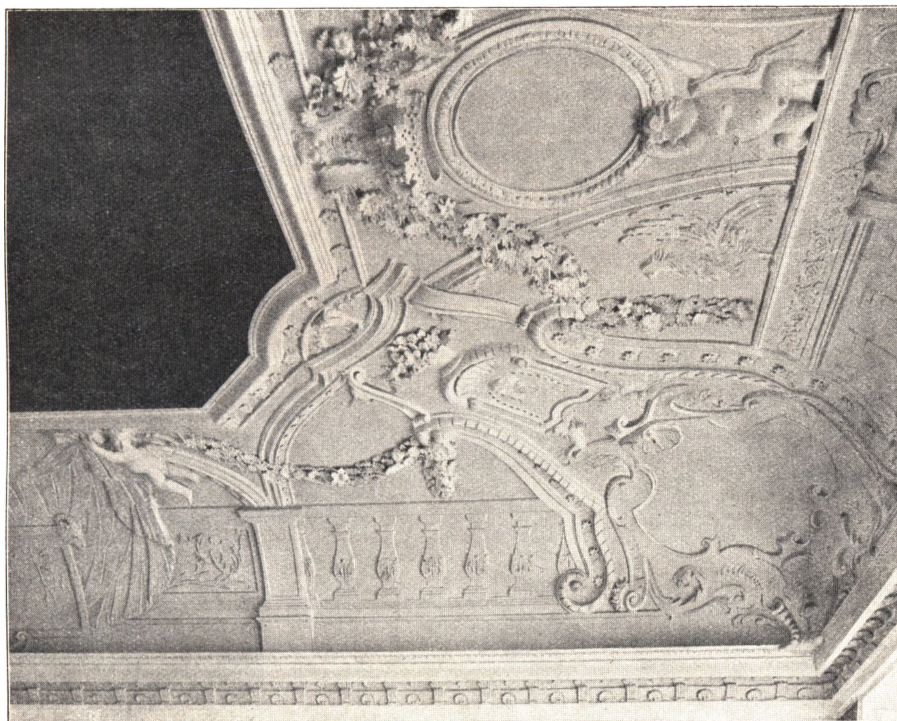

Pandekagekøkken.

i Italien 1709, fh. Køgemester og Amtmand o. Sorø og Ringsted, i sin Ungdom en meget opfindsom Mand, der bl. a. indrettede det første Adressekontor; han var Fader til Greve Adolf Sigfred v. der Osten. Det sidste Værelse før Portbygningen 16 var beboet af Prinsessens Hofmester Eggert Christopher v. Linstow (1695—1774), der beklædte dette Embede fra 1737 til sin Død.

Pandekagekøkken.

Stukloft fra Rosen.

I Mezzaninens østlige Fløj Nr. 23-25 (42-38) havde Struensee sine Værelser; fra Sovekammeret førte en Dør ud til Gangen, en anden ud til Trappen; i Januar 1771 lod han indrette en Løntrappe, der ligesom paa de andre Slotte førte op til Dronningens Gemak. I Nr. 26 boede hans af ham indkaldte Ungdomsven Johan David Panning, Sekretær for Kabinettet.

I den *vestlige* Fløj fra Porten at regne boede i Nr. 1-3 (33-39) Prinsesse Charlotte Amalies Kammerjomfru og Jomfruer; i 4 (41-41a) Rigsgrevinde Sophie Charlotte Sponeck, Hofdame hos Prinsessen fra 1739; i Nr. 5 (43-43 a) Comtesse Abel Cathrine Schack. Værelserne 7-11 (47-59) var forbeholdt Overhofmarskallen og hans Tjenerskab; her boede Frederik Carl Gram til 1741; Joh. Christoph v. Reitzenstein til 1746; Adam Gottlob Moltke til 1766, hans Søn Chr. Fred. Moltke til 1771 og Henrik Christoph Frederik Bjelke til 1772.

ØVERSTE MEZZANIN

Midtvejs i Hovedbygningen: *Rosen 21* (nu 1, Lærerforsamlingsal), i den ældste Tid betegnet som Ridder- eller Maskeradesalen. Stukloft. *Loftsmaleri*, Maskeradescene, signeret Coffre 1704 (se S. 15). Det i Komposition og festlig Stemning ypperlige Billede, hvortil en Skizze findes i Kunstmuseet (se S. 16), har fra denne optaget Grupperingen af Masker, Musikanter og opvartende Hoftjenere, dog ændret til Fiskeperspektiv. Figurerne er anbragt omkring et aabent Rum, hvorfra en Søjlearkitektur forskyder sig op efter mod den blaa Luft.

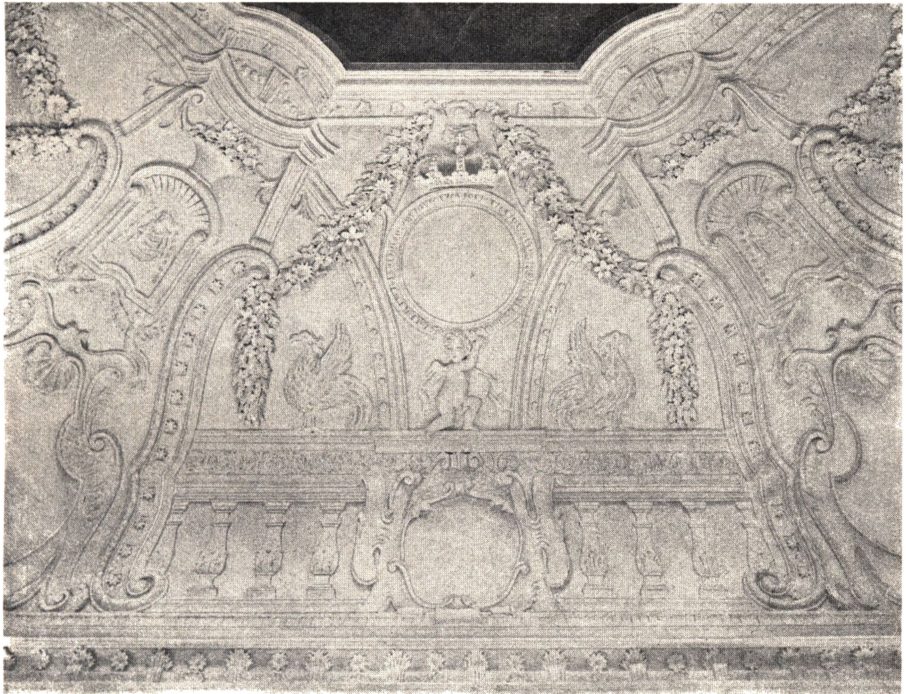

Detail af Coffres Maskeradbillede (se Side 15).

Særlig Omhu har Coffre anvendt paa at male Gruppen af Hofviolonerne, ni i Tallet, hvilket svarer til Virkeligheden, og utvivlsomt staar man her over for Portrætter. I Gruppen skelnes to Fagotter, en Oboe og tre Violiner samt en Klaverspiller. Midterfiguren, der rækker Nodebladet, er efter al Sandsynlighed Kapelmester Bartolomeo Bernardi (fra Bologna). Yderst til venstre vistnok Franskmanden Mendon, der spiller med Handske paa den bueførende Haand; til højre ved Klaveret antagelig Paul Chr. Schindler, Komponisten af den 1689 ved Operahusets Brand paa Amalienborg opførte Opera »Der vereinigte Götterstreit«. Modsat paa den anden korte Side af Billedet foran en Buffet med Vinkøler, Pokaler og Glas Hofskænken, der fylder et Glas til den ventende Page, medens den tredie Person i Forgrunden tømmer sit Glas, idet han løfter Masken. I Hjørnet til venstre luthspillende Dame med opadvendte Blikke, en Figur udført med umiskendelig Omhu og Sympati.

Østlig for Rosen i Række ud til Haven laa den Suite Værelser, der indehaves af Prinsesse Frederikke af Württemberg-Neustadt

(se S. 70). Af disse Rum var det første, 22, *Prinsessens Kabinet*, beklædt med Gyldenlæder, medens hendes *Sovegemak*, 25, var beklædt med blaa skildret, kinesisk Taft. Lige overfor det sidste laa *Dronningens Kabinet* mod Altanen, 26; i Gangen, 36, hendes Garderobe og i Flugt dermed Kongens, 28. Fra Kongeetagen førte en Trappe op til *Kongens lille Gemak*, 29, beklædt med gult og rødt Halvsilke; her opbevaredes forskellige Kuriositeter. I det østlige Hjørne

Detail af Stukloft fra Rosen.

det endnu bevarede saakaldte kinesiske Værelse *Kongens store Kabinet*, 30. Her fandtes et Bord med Stenplade, to tilsvarende Gueridoner, og fire Stole betrukne med grønt og rødt Silketøj. Kabinettet har, skønt stærkt ramponeret, endnu bevaret sit oprindelige Udstyr. Det har lærredsbeklædt Bjelkeloft med Lister, blaa og forgylde, i Midten en malet Vindrose. Over de to Døre og to Vinduer malede, dekorative Landskabsbilleder i Ramme. I Væggene og foran det ene Vindue paa Lærred malet fire Interiører, af Bassanos Skole, de tre forestillende Tafler, det fjerde en Smedie. Mellem Vinduerne et omhyggeligt og dygtigt malet Blomsterstykke af Coffre (?). Paa Panelets Plads i Fyldinger Malerier paa Træ med eksotiske Motiver. Vinduesfordybningen foroven og Siderne dekorerede med Imitationer af kinesisk Fayance. Næst Kabinettet laa *Kammerpagens Kammer*, 31, og Tjenernes Kamre. Vestlig for Rosen ud mod Haven boede Dronningens Hofdamer.

I Frederik VI.s Tid var ifølge den 1824 af J. C. Oehlenschläger affattede Liste Slottets Værelser benyttet paa følgende Maade. I øverste Mezzanin (ialt 39 Rum) brugtes den midterste Sal til Rosen, 34 til Kavalér- og 4 til Domestikværelser. I Kongeetagen (51 Rum) var 33 beboet af de Kongelige, 14 af Damer og Kavalerer, 4 af Tjenere. I underste Mezzanin (29 Rum) var 12 Værelser forbeholdt Damer,

Kongens store Kabinet.

Kavalerer og Kammerjomfruer, 12 var Aftrædelsesgemakker, 5 anvist Hofkassereren, Damepiger og Domestikker. Af de 55 Rum (foruden Kirken) i underste Etage var 6 beboede af fyrstelige Personer, 4 af Overhofmarskallen, desuden 4 fyrstelige Aftrædelsesgemakker, 3 til Kavalernerne og Hofpræsten. De øvrige i Buegangen i samme Etage værende 38 Værelser benyttedes til Bageri, Selekkammer, Opbevaring af Taffel- og Lintøj, til Bolig for Hofskriveren, Slotsforvalteren og Kammerfureren, Officiantværelse for Pagerne og almindeligt Thevandskøkken. I Kælderetagen 39 Kamre, Konditori, Brænderum, Vinkælder, Bolig for Liberister og Arbejdsfolk.

Frederiksberg Slot set fra Haven. Efter Tegning af Eckersberg. (Kobberstiksamlingen).

III. HOFLIV PAA SLOTTET

FØRSTE Gang, Frederiksberg Slot vides at have huset kongelige Gæster, var i Efteraaret 1704. Kong Frederik IV. var netop da kommen hjem fra sin Rejse til Norge, hvormed han uden Tvivl ogsaa forbandt Hensigten at adsprede sig efter Sorgen over sin Elskerinde Grevinde Elisabeth Helene v. Viereggs Død, der var indtruffen ved Midsommertide. Opholdet varede fra Slutningen af September til Begyndelsen af November, i hvilken Tid han her med Højtideligheder fejrede sin 34. Fødselsdag (11. Oktbr.).

Kongebesøget gentoges det følgende Aar i samme Aarstid og Udstrækning. 1706 kom de højeste Herskaber allerede herud 11. August men blev her kun en Maaned. 28. August celebreredes Dronning Louises 39. Fødselsdag »med stor Magnificentz», den sidste Fest paa det ældste Frederiksberg Slot.

Under disse Sommerophold fornægtede Kongen ikke sine gode Egenskaber som Regent, Flid og Arbejdsomhed, hvilket bl. a. satte Spor i en Række herfra udstedte Forordninger og Reskripter, og i hans Velvilje overfor Undersaatterne i Almindelighed, høje og lave, der havde uhindret Adgang til ham paa Avdiensdage, hvor han personlig tog imod Bønkrifter og Ansøgninger, for hvis videre Besørgelse han samvittighedsfuldt drog Omsorg. Til hans daglige Omgang og Bordfæller hørte foruden Dronningen, hvem han, ved Siden af den Krænkelser og Sorg, han gennem sin aabenlyse Utroskab be-

redte hende, i det daglige, og naturlig særligt officielt, viste al mulig ridderlig Hensynsfuldhed; hans Sødskende Prinsesse SOFIE HEDEVIG, en filantropisk anlagt Natur, men tillige »nidkær i sin Vrede«, og den skrantende, fromme Prins CARL. Taflerne deltes efter Tidens

Frederik IV. som ung. Malet af Rigaud 1693. Rosenborg.

Etikette i det kongelige Taffel, Marskalstaflet for de højere Hofembedsmænd og Rangspersoner, hvor Hofmarskallen gjorde Hønnør for fremmede Ambassadører, Sendebud og Residenter, Hofkavalértaflet og Dametaflet.

Først efter Fuldførelsen af Slottets tvende Sidefløje vendte Frederik IV. ikke længe før Slaget ved Køgebugt, 26. August 1710 atter tilbage til Slottet og fejrede atter Dronningens Fødselsdag herude. Efter dette meget korte Besøg boede Kongen atter paa Frederiksberg

i Pesttiden, i Højsommeren det følgende Aar 27. Juni—18. Juli. I de følgende ti Aar af sin Regering var Kongen paa Grund af Krigen med Sverige ofte og længe fraværende fra København og opholdt sig kun ganske forbigaaende herude. 1716, d. 2. August, var Czar

Dronning Louise. Malet af d'Agar. Frederiksborg.

Peter og hans Gemalinde Gæster paa Slottet og indtog et Maaltid paa Altanen, hvis Udsigt de berømmede.

Et nyt Afsnit i Frederiksborg Slots Historie begynder fra Dronning Louises Død 15. Marts 1721. Med usømmelig Ringeagt overfor den afdødes Minde lod Kongen sig to Dage efter hendes Bisættelse vie til ANNA SOFIE REVENTLOW (4. April). Den 16. April tog begge Ophold paa Frederiksborg Slot, hvor hendes 18. Fødselsdag fejredes »udi al fornøjelig Lyst og Glæde« bl. a. ved at Kongen udnævnte

ti hvide Riddere, hvorefter Anna Sofies Ophøjelse til Dronning og Kroning fuldbyrdes her paa en ret mærkelig Maade. Efterat Konseillet var sluttet Dags Formiddag, lod Kongen gennem sin Overhofmarskal Münch v. Buseck samtlige fremmede Ministre og sine Dignitarer indfinde sig i hans inderste Forgemak, og efterat have underholdt sig et Kvarterstid med de udenlandske Diplomater om ligegyldige Ting, opfordrede han samtlige Herrer til at ledsage sig til Hertuginde af Slesvigs Sovekammer og være Øjevidner til det, han her agtede at foretage. Herpaa traadte Overhofmarskallen ind i Kabinettet, hvor han afhentede den kongelige Krone, der hvilede paa en rød Pude, som han bar paa Armene, og fulgte efter Kongen sammen med de andre til Stede værende. Ved et Vindue i Sovegemakket stod Prinsesse Charlotte Amalie, medens Anna Sofie i Sørgedragt og Juveler i det udslagne Haar stod for Fodenden af sin Seng. Kongen tiltalte derefter Hertuginde lydeligt, at efterdi han af sand Højagtelse og Kærlighed havde kaaret hende til Gemalinde, vilde han nu ogsaa erklære hende for Dronning at være, hvorefter han nødte hende til at nedlade sig paa en Fauteuil under den i dette Øjemed opsatte Tronhimmel. Han tog Kronen fra Pudene og satte den paa hendes Hoved, hvorefter Dronningen stod op og kyssede Kongens Haand, og han omfavnede hende. Hun modtog derpaa Lykønskninger af Kronprinsen og Prinsessen, der dog ikke kyssede hendes Haand, de fremmede og danske Ministre samt de tre til Stede værende Damer, Grevinde B. M. Reventlow, født Brockdorff, Dronningens Svigerinde Grevinde Holstein-Holsteinborg, hendes Søster og Grevinde Oertz, født Svane. Majestæterne spiste publikt til Middag og Aften ved stort Taffel og diverterede sig mellem Maaltiderne med at spille Bassett.

Under de store Ombygningsarbejder paa Christiansborg Slot boede Kongen herude Foraar og Sommer 1724, hele den følgende Vinter og atter fra Juletid 1725 til Højsommer Aaret efter. Her fødtes 1. Juni 1726 hans Søn Prins FREDERIK CHRISTIAN, der ogsaa døde paa Slottet under Forældrenes Ophold her fra Efteraaret samme Aar til Maj 1727. Herefter tog Kongefamilien Christiansborg i Brug og kom indtil Kongens Død kun paa flygtigt Besøg til Frederiksberg.

I de næsten ti Aar — 1731-40 — da Christiansborg Slot var under Opførelse, boede Kong Christian VI med sit Hof paa Frederiksberg Slot i den Aarstid, særlig Vinteren, hvor Byggearbejderne paa Fløjene her maatte hvile, medens Landsslottene skiftevis tjente til Residens om Sommeren, og han har saaledes tilbragt en stor Del af sin korte Regeringstid herude.

Livet paa Frederiksberg Slot i Christian VI.s og Dronning Sofie Magdalenes Tid med dets avtomatiske Ensformighed og indestængte Atmosfære mindede mere om et Kloster end et kongeligt Hof. Kongen selv klager over, at han og Dronningen levede som Eremitter.

Fra Loftsbillederne og Dørstykkerne saa Olympens festligglade Guder og Gudinder, Ovids senestærke Heroer, de letopkiltrede Nymfer og Coffres bægerglade Karnevalsgæster ned paa det sjæleligt frysende Kongepar og deres daglige stereotype Omgivelser: den ærbare, graaende Prinsesse Charlotte; Enkemargrevinde Sophie Christiane af

Dronning Anna Sofie. Efter Maleri af I. S. Wahl. Rosenborg.

Brandenburg-Culmbach, Dronningens Moder, en verdensklog, politisk interesseret Dame, og højtskattet af Kongen; hendes Sønner Markgreverne Frederik Ernst — fra 1731 Statholder i Hertugdømmerne, med sin Gemalinde Christine Sophie, Prinsesse af Brunsvig-Bevern — og Frederik Christian, en utiltalende Person, der fra 1739 levede adskilt fra sin Gemalinde Victoria Charlotte af Anhalt-Schaumburg.

Af Fyrsteligheder udenfor den høje Familie: Prins Christian Erdmann af Württemberg, en typisk Officersskikkelse fra Støvlettiden

og ivrig Bakkusdyrker, hvem Kongeparret »havde anerkendt som en Søn«; Prinsesse Frederikke af Württemberg-Neustadt, forvokset og styg, miltsyg og eksalteret, hvis Klaffertunge endog sigtede Dronningens Kammerfrøken for Giftattentat paa selve de højeste Herskaber og paa Fyrstinden af Østfrisland, Sofie Magdalenes Søster og Genstanden for dennes idelige Skinsyge. Det var sikkert med et Lettelsens Suk, at Kongen saa den ubehagelige Prinsesse 1738 drage bort til Vallø som Abbdisse for det af Dronningen nyoprettede adelige Stift. Samme Aar flyttede den tidligere württembergske Regeringsraadpræsident Christoph Ernst v. Beulwitz, en af den bai-reuthske Pietisme præget Mand, som Hofmester for Kronprins Frederik til Slottet. Til samme Slægt hørte Dronningens yndede Kammerfrøken Marie Christiane Henriette v. Beulwitz, der nød hendes hele Fortrolighed og var Majestætens eneste nærmere Omgang indil sit Giftermaal 1743 med den fra Brandenburg-Culmbach indkomne Hofmarskal Johan Christoph v. Reitzenstein, hvis Broder Kammerjunker Wolf Veit Christoph v. Reitzenstein ligeledes hørte til Slottets Inventar. Nævner man endnu Frk. v. Beulwitz' Efterfølger som Kammerfrøken, den ligeledes af Dronningen højtskattede Caroline Erdmuth v. Carlowitz, og endelig Sophie Magdalenes, i Datidens Memoirer og Breve meget omtalte, højt betroede Kammerfrue Schumann, faar man Indtryk af, hvor stærkt Hoffet var præget af tysk Sprog og Aand, at man kunde tro sig hensat til et sydtysk Hof. Alle underjordiske Traade samledes hos Jomfru Schumann, af Ydre og Dannelse en Verdensdame, hvis Indflydelse var saa stor, at man om Eftermiddagen næsten altid saa Prinser, Generaler, blaa og hvide Riddere hos hende, ligesom man véd, at hun stillede sit Kammer til Raadighed for elskende Par.

At Traditionen om, at Sofie Magdalene i sin sikkert ubegrundede Skinsyge særlig udsøgte de grimme og sureste, helst tyske Adelsfrøkenes til Hofdamer, som Helhed har Ret, viser de endnu bevarede, talrige, mest navnløse Portrætter af stornæsedede, plirøjede Damer med l'union parfaite fæstet paa det flade af Fiskeben hegnede Bryst. En Undtagelse kender man dog i hvert Fald, Prinsesse Charlottes Hofmesterinde Anna Susanna v. der Osten, Grevinde Saint-Germains Søster, med smukke Former, fristende Blikke og en kruset Mund. »Die Frolen Osten kennen wir alle besser bey Hofe«, skriver Kongen om hende til Schulin, »sie ist doucen humeurs und rãth allzeit zu Friede und Einigkeit« — den Fred og Enighed, han sikkert tit har savnet paa sit høje Slot.

Hverken Kongen eller Dronningen formaaede nemlig trods deres Majestæt af Guds Naade at sætte sig i tilbørlig Respekt, hverken overfor det Væv af Kabaler og giftig Sladder eller den ublu Embeds-, Titel- og Ordensjagt, der trængte sig frem blandt deres Omgivelser.

**Kong Christian VI , Dronning Sophie Magdalene, Kronprins Frederik og Prinsesse Louise.
Maleri paa Rosenborg.**

Majestæterne, begge skrantende, sky og kejtede overfor Omverdenen, mødtes i streng moralsk Vandel og i oprigtig, men yderlig-gaaende Fromhed; begge Tilhængere af Baireuther Pietismen med dens Uvilje mod alle friske Livsrørelser; de mødtes ogsaa i deres fælles høje Begreb om Fyrstevældens Ukrænkelighed samt dens Unærmelighed, der hos dem begge affødte Mistænksomhed og Afsondrethed. Sædvanlig spiste de alene paa Kammeret, Kongen laborerede med en syg Mave, som han hjalp paa med Byg-Dekokt og Piller; Dronningen led af Hovedpine, Svimmelhed og Hjerteangst og søgte Lægedom i Urtetheer og Salte.

Kongen, lille, mager og bleg med lang Næse og stor Mund, sjældent talende og lavmælt, var mest fængslet til sit Arbejdsgemak, hvorfra han med sin flittigt kradsende Gaasepen mente at kunne varetage Rigernes Tarv og Flor, genne alle onde Raad og tøjle løse Sæder. Hvad A. G. Moltke blev for Frederik V., var trods sin beskedne Stilling Volrad Augustin v. der Lühe (senere Overpræsident i København) for Christian VI. Fængslet til Kongens Værelse var han baade Dørvogter og Majordomus, modtog Fadene af Pagernes Haand og serverede dem; paa samme Tid Mundskænk og Forskærer. Dronningen i sit Prunkgemak, »høj og majestætisk, ordknap og menneskesky«, voksbleg og stiv som en Dukke, mønstrende sine stadigt voksende Skatte af Smykker og Rariteter, studerende de store Ruller med Tegninger og Planer til nye, kolde Slotte, eller lyttende til Jomfru Schumanns Rapporter om Nyt fra Hoffet og Byen.

Fra det fortryllede Slots Altan gled Blikket ud over Havens stive Hække og skyggeløse Pyramider uden Løvsus eller Fuglekvidder — til den store By, hvis Sång og Latter og Dans var som manet bort ved et Magtbud fra den agtværdigste, men kedsommeligste af alle Enevældens Konger.

Paa Frederiksberg Slot holdtes første Gang Højesteret 6. Marts 1736 og samme Aar højtideligholdt den fromme Konge (30. Oktober) 200-Aarsdagen for Reformationens Indførelse i Danmark med en Prædiken af Erik Pontoppidan. Det følgende Aar holdtes der Katekisation hver Torsdag i Slottets Kirke af de tre Hofpræster Bluhme, Reuss og Pontoppidan.

At de to Børn i Kongeparrets Ægteskab, Kronprins Frederik (f. 1723) og Prinsesse Louise (f. 1726) — gift 1749 med Hertug Ernst Frederik af Sachsen-Hildburghausen, — som tilbragte en rum Tid af deres Barn-dom paa Slottet, ikke slægtede Forældrene paa i streng sædelig Vandel, er bekendt nok. Palmesøndag 1740 blev Kronprinsen konfirmeret i den herværende Slotkirke af Erik Pontoppidan i Overværelse af Geheimeraaderne i Konseillet, Hofetaten og Medlemmerne af det theologiske Fakultet, ført til Altret af Overhofmesteren Iver Rosenkrantz og Hofmesteren v. Beulwitz.

Frederik V. Malet af Pilo. Tidligere paa Frederiksberg Slot, nu paa Amalienborg.

I sine sidste Leveaar tog Christian VI. efter Kongeborgens Fuldførelse kun sjældent og i kortere Tid Ophold paa Frederiksberg Slot. Ved Prinsesse Louise af Storbritanniens Ankomst til Slottet 6. Dec. 1743, hvor hun opholdt sig til sit Indtog i Hovedstaden og Formæling med Kronprins Frederik faa Dage senere, begav Kongen sig med sin Søster og Datter ud til Frederiksberg for at byde sin Svigerdatter Velkommen til Landet.

Frederik V. nedbrød ved sin Regeringstiltrædelse delvis de Skran-

ker, der havde skilt Kongehuset fra Folket; han aabnede Dørene paa vid Gab for den tunge Stueluft, der havde omgivet Hoffet i hans Forældres Tid. Hans Huldalsighed og Vennesælhed, hans Smil, ledsaget af det for ham karakteristiske Kast i Nakken var tilstrækkelig til at vække Folkets Jubel, naar og hvor han viste sig. Ved at give sit Minde til Iværksættelsen af videnskabelige og kunstneriske Foretagender og til Understøttelse af de fremmede, under Syvaarskrigen hjemløse Skønaander og Forfattere — alt paa Indstilling af A. G. Moltke, hvis Navn godt kan træde i Stedet for den indolente Monarks i Danmarks Kongerække — eller efter Tilskyndelse fra den ældre Bernstorff, vandt han Navn som »alle lærdes Landsfader«. Denne Popularitet bevarede Kongen, indtil hans overhaandtagende Udsvævelser og Nydelse af stærke Drikke lod ham miste Folkegunsten og tidligt lagde ham i Graven. Ved sin elskværdige Naturlighed og ægte Kvindelighed vandt Dronning Louise det loyale Folks Hjerter, og hendes tidlige Død vakte oprigtig Landesorg. Hendes Portræt i fuld Figur, et af de ypperligste, Pilo har malet, der illuderende gengiver hendes yndefulde Skikkelse og barnlige Udtryk i Ansigtet med det friske lysende Kolorit, var en af Slottets Seværdigheder indtil det 1868 afgaves til Rosenborg.

Frederik V. opholdt sig kun sjældent og ganske kort paa Frederiksberg — længst i sit første Regeringsaar, og her døde Kongeparrets førstefødte, toaarige Søn, Kronprins Christian, 3. Juni 1747. Deres anden Søn, den senere Kong Christian VII., boede derimod fra sit ellefte Aar, fra 1760, hver Sommer herude med sin fire Aar yngre Halvbroder Arveprins Frederik og deres egen Hofstat. Et Minde om Kongen var det paa Slottet ophængte Rytterbillede af ham, malet af Pilo, nu paa Amalienborg.

Samme Dag hans Fader var død (14. Jan. 1766), flyttede Christian VII. efter Proklamationen ved Aftentide ud til Slottet med sine Søstre Prinsesserne Sophie Magdalene (gift s. A. m. Kong Gustav III.) og Louise, sin Bedstemoder Enkedronning Sofie Magdalene, samt hele Hofstaten, og holdt Dagen efter sit første Statsraad. De lyse Forhaabninger, man i Christian VII.s første Regeringstid knyttede til den unge Konge, veg snart for Erkendelsen, at han var uheldelig sindssyg. Blandt de Mænd, der blev hans Raadgivere i hans første Regeringstid, var hans Lærer Reverdil og Prins Carl af Hessen, hvem han overøste med Æresbevisninger. Paa Slottet lærte Prinsen Kongens yngste Søster at kende; i Haven fik han hendes Jaord, og Brylluppet fejredes allerede 30. August, hvorefter Fyrsteparret tog Ophold paa Slottet.

Den 3. November ankom Kongens Brud, den kun femtenaarige Prinsesse Caroline Mathilde, over Roskilde til Frederiksberg Slot, hvor hun boede indtil den 8., da Indtoget i Byen og Formælingen

Dronning Louise. Malet af Pilo. Tidligere paa Frederiksberg, nu paa Rosenborg.

fandt Sted. For første Gang saa hun fra Slottets Vinduer ud over den By, hvor hendes Skæbne skulde lide Forlis. Tre Aftener i Træk var der Bal i Rosen, Kongen dansede passioneret med Prinsessen. Den sidste Aften førte Landgreve Carl og hans Gemalinde »Kehraussen«. Kongen bød i overgigen Lystighed sin Svoger at føre Dansen gennem alle Værelser; da han kom til Caroline Mathildes Forværelse standsede han, men maatte paa Kongens højrøstede Befaling fortsætte ind i den Prinsessen anviste Suite af Værelser. Her traadte den nybeskikkede Overhofmesterinde Fru Louise v. Plessen, en afmaalt og korrekt Dame efter Dronning Sofie Magdalenes Forbillede, hos hvem hun som ung havde været Hofdame, de fremdansende i Vejen »ligervis som en Drage« og forbød Landgreven nogensinde at betræde Prinsessens Værelser. Kongen afviste hendes Indsigelse haanligt og nødte Svogeren til at fortsætte gennem Soveværelset og ud den anden Vej. Paa Frederiksberg Slot skulde Caroline Mathilde træde baade sin første og næstsidste Dans i Danmark, — den sidste blev en Dødedans for to af Deltagerne.

I Efteraaret 1767 boede Majestæterne atter paa Frederiksberg, hvorefter Kongen var udenlands fra Maj 1768 til Januar 1769; fra denne Rejse medbragte han sin Rejselæge Struensee. Ved Fru v. Plessens Afskedigelse straks efter Kronprins Frederiks Fødsel (Januar 1768) mistede Dronningen den moralske Støtte, som hun, endnu halvt Barn, fremmed i Landet og forsømt af Kongen, haardt tiltrængte. Sammen med sin Yndling, den til Hofmarskal udnævnte Greve F. V. C. Holck »der dansede godt og løj med Fripostighed,« og andre samvittighedsløse Svirebrødre, hengav Kongen sig til de raæste Udskejelser.

I Sommeren 1769 boede Hoffet atter paa Slottet, hvor det Besøg, Dronningens Broder, Hertugen af Gloucester, aflagde i København, blev fejret med en tre Dages Fest, der begyndte paa Dronningens Fødselsdag 22. Juli med Illumination og Fyrværkeri samt Galla-taffel og en Maskerade, hvortil 2000 Mennesker havde Adgang. Den 4. September er atter en Mærkedag i Slottets Historie, da Danmarks tre Dronninger paa Juliane Maries Fødselsdag sad til Taffels med Kongen. Paa denne Tid indleddes Fortroligheden mellem Dronningen og Struensee i hans Egenskab af Læge, og i Begyndelsen af det følgende Aar antog Forholdet den intimeste Karakter. Sidst i Maj 1770 flyttede Hoffet ud til Frederiksberg, hvor Struensee som nysudnævnt Konferensraad og Forelæser hos Kongen første Gang var til Taffels. Hans Forbindelse med Dronningen var nu almén kendt og traadte frem med en stigende Ugenerthed, der tilsidesatte ethvert Hensyn. Slottet betegnes da af en af Hoffets Damer som en Lastens og Skamløshedens Bolig. I sin offentlige Optræden brød Dronningen med enhver Form og Etikette; hun spadserede i Søle

og Skarn ind til Byen med sin nye Overhofmesterinde Fru Margrethe v. der Lühe, Søster til Grev Holck, der i Juli var bleven fjernet fra Hoffet og afløst i Kongens Gunst af Enevold Brandt. — Hun viste sig paa Vesterbros Skydebane i Mandfolkedragt og red i Slots- haven i sin Kaadhed overskrævs paa Kongens store Hund Gour- mand. Til Forargelse for alle promenerede hun nu Arm i Arm i

Dronning Juliane Marie. Malet af Vigilius Erichsen. Rosenborg.

Parken med Struensee, hvis skandaløse natlige Samkvem med hende maatte blive aabenbar, idet han skaffede sig fri Adgang gennem Kronprinsens Gemak til hendes Sovekabinet. Den almægtige Ynd- ling tiltog sig ganske Myndigheden over Kongefamilien og Slottet, hvortil han havde Hovednøglen. Da Kong Gustav III. samme Som- mer gæstede København, førte Struensee ham i Regnvejrr over Slots- gaarden ind til »den lille Fritz«, som han kaldte Kronprinsen, hvis spartanske Opdragelse han havde anordnet, og som bl. a. gav sig Udslag i, at Drengen maatte gaa barbenet i Vinterkulden.

Paa Frederiksberg Slot udstedtes de første Kabinetsordrer af 4. Sept. 1770 om Karakterers og Titlers sparsomme Uddeling, og en

af Aarets sidste Dage undertegnede den villieløse Konge det betydningsfulde Aktstykke af 27. Dec., hvorved Geheimekonseillet ophævedes som stridende mod det enevældige Monarki, og samtlige Ministre som Følge deraf afskedigedes, og Magten tilfaldt Struensee udelte.

I Foraaret 1771 var Kongefamilien kun enkelte Gange paa Slottet, sidst i Maj spiste Kongen i Telt i Søndermarken. 28. September gaves herude det bekendte Festmaaltid for de misfornøjede Matroser paa Grønningen nedenfor Terrassen, hvor de beværtedes med en stegt Okse (»Forsoningsoksen«), Øl og Brændevin. Hoffet, der opholdt sig paa Hirschholm, havde tilsagt sin Nærværelse, men opgav til største Mishag for Deltagere og Tilskuere denne Plan, begrundet paa Frygt. Allarmerende Rygter og umiskendelige Tegn paa Gæring i Folket gav Anledning til Uro og Bekymring. Da Kongefamilien og Hoffet den sidste Dag i November flyttede ud til Frederiksberg, blev sjællandske Dragonregiment beordret til at holde Vagt ved Frederiksberg Slot og for Enderne af Alleen. Den 11. December afholdtes et Bal med tretten Par af Dronningens Kreds. Blandt Damerne var de bekendteste Grevinde A. S. Holstein, f. Buchwald, Generalinde Gähler, Grevinde Schimmelman, Konferensraadinde Fabritius, Grevinde Schulin og Baronesse Bülow, f. Danneskjold-Laurvig, samt Dronningens Overhofmesterinde; af Herrerne kan nævnes Skatmester Greve Schimmelman, de to Brødre Warnstedt, Konferensraad Fabritius, Obersterne Arenfeldt og Köller samt Falkenskiold.

23. Dec. bekendtgjordes, at alle til Kongen adresserede Skrivelser skulde afleveres, ikke som før i Kongens Forgemak, men i Kabinetkontoret hos dettes Chef Panning, Struensees Skolekammerat, der havde sit Værelse op til Ministerens.

Juleaften opskræmtes Hoffet af de Revolter, Livgardens Opløsning og Indrullering af Mandskabet i andre Regimenter forvoldte. En Afdeling begav sig ud til Slottet, hvor den til sin Forbavselse forefandt Kompagnichefen Arenfeldt, der havde skyndt sig herud for hos Struensee at faa udvirket deres Afsked, hvilken han maatte give hver enkelt ved Haandslag, hvorefter de fredelig drog tilbage til Byen.

Endnu 2. Nytaarsdag afholdtes et Bal for 16 Damer og Herrer af Hoffets intimeste Kreds. 8. Januar flyttede Hoffet ind fra Frederiksberg, og en Uge senere var Dronningens, Struensees og Brandts Skæbne beseglet.

Enkedronning Juliane Marie og hendes Søn Arveprins Frederik har sikkert nydt Opfejningen for den Hensynsløshed og Tilside-sættelse, de havde maattet lide af de styrtede Magthavere, da hun en Maaned efter paa en Kanetur 22. Februar besøgte Slottet med sine Hoffolk og Tilhængere: Overhofmester A. H. v. Moltke, kaldet

Christian VII. Malet af J. Juel. Tidligere paa Frederiksberg Slot. Nu paa Rosenborg.

»den stille Anton«, H. C. F. Bjelke, Marskal hos Arveprinsen, Baron J. Krag-Juel-Vind og Grev Scheel. 6. Juni begav hele Hoffet, ledsaget bl. a. af Köller-Banner, sig til Frederiksberg for at tilbringe Sommeren herude. 4. September fejredes Dronningens Fødselsdag med Fyrværkeri i Haven. Fra dette hendes Ophold berettes det, at hun, staaende ved et Vindue i Slottet, hvorfra hendes Øjne søgte Galgen paa Vesterfælled med Struensees og Brandts parterede Kroppe, udrød: »Det havde den Tykke dog ikke troet, at jeg herfra skulde se ham paa Stejlen.« Dr. Balth. Münter, Struensees Skriftefader, til hvem disse Ord var rettet, kunde ikke glemme denne Ytring af den samme, der havde grædt for ham, fordi hun ikke kunde frelse Struensee.

I de følgende Aar indtil Kronprinsen blev voksen, opholdt Hoffet sig kun enkelte Gange herude om Sommeren, væsentlig for at overvære Lejrøvelserne.

Med Regeringsforandringen 1784, da Kronprins Frederik selv overtog Statsstyrelsen, begynder det Afsnit i Slottets Historie, som længst vil mindes, idet han som Regent og Konge beboede Slottet Aar efter Aar, i Regelen fra Maj til Oktober, i mere end et halvt Aarhundrede.

I Juli tog Hoffet til Frederiksberg, ikke til Fredensborg, og Enkedronningen maatte under Paaskud af Pladsmangel flytte alene ud til Fredensborg. Det samme Slot, der havde været Vidne til Kronprinsens glædeløse Barndom, blev især i det første Tidsrum af hans lange Regentperiode, den reformrige, lykkelige Æra i Danmarks indre Historie, præget af hans ungdommelige Livsglæde. Sammen med sin smukke Søster, Prinsesse Louise Augusta, førte han som lidenskabelig Danser Ballet op ved Hoffesterne. I Sommeren 1785 gaves der ugentlige Baller paa Frederiksberg Slot, nu og da ogsaa i det store Glashus i Haven.

De lidet opbyggelige Familieforhold knyttede de to isolerede Søskende sammen og opfyldte begge med stærke Emancipationslyster. Ingen kan undre sig over, at Kronprinsen var blottet for Familiesans, og han udtalte sig skarpt om den Kongeslægt, han tilhørte. Sin Oldemoder, Sofie Magdalene, af hvem han i sine første Barneaar synes at have faaet et ugunstigt Indtryk, karakteriserede han som en daarlig Kvinde, stolt, herskesyg, intrigant og skinhellig, dog var hun i hans Øjne en ren Engel i Sammenligning med Enkedronningen, hvem han tiltroede de største Nederdrægtigheder og Ondskaber. Overfor Onklen, Arveprins Frederik, nærrede han dyb Ringeagt og kom endog en Gang 1786 i formeligt Slagsmaal med ham; sin ulykkelige Fader omtalte han nærmest som et patologisk Fænomen.

De kongelige Søskende harmonerede i den aandelige Begrænsning og LigeGYldighed for kulturelle Værdier, der er Følgen af en mangel-

fuld Opdragelse. Til al Held havde han faaet en god, sund Forstand, der tøjlede hans naturlige Fremfusenhed og Ubetænksomhed, og i hans første Regeringsperiode holdt Eneraadigheden Stangen. Fremfor Søsteren ejede han en Retlinethed, Aabenhed og Jævnhed, som han trods medfødte Fejl, Slivsind og Forstokkethed, aldrig fornægtede.

For Folket gik i de Aar, Kronprinsen og hans Søster holdt Hof

Dronning Caroline Mathilde. Malet af Peter Als. Rosenborg.

herude, Vejen til ham gennem hans Yndling Johan v. Bülow, til Louise Augusta gennem hendes Kammerfrøken Sophie Charlotte v. Mösting, hvem Bysnakken betegnede som den egentlige Dronning i Danmark.

Som den tredje i de unge Kongebørns Forbund optoges i Sommeren 1785 den tyveaarige Prins FREDERIK CHRISTIAN af Augustenborg, der allerede fra Barneaarene ved en Familiepagt havde været bestemt til at ægte Prinsesse Louise Augusta. I sine Studieaar i Leipzig vunden for spekulativ Tænkning, human Dannelse og litterære Interesser følte han Lede ved den Pjanken og Overfladiskhed, der raadede i deres første Samvær paa Slottet. Snart blev han dog smittet af Prinsessens betagende Muntherhed, og hans Hjerte fanget af

hendes ildfulde Øjne, »allerkæreste, smægtende Mund« og askeblonde Haarfyldte, og han glemte ganske Familiepolitik for Kærlighed. Sidst i August skrev han i sit Gemak paa Frederiksberg et Frierbrev til Kronprinsessen i den anden Fløj af Slottet, formfuldendt, men præget af en Elskers Uro og Længsel. Aaret efter, 27. Maj, fejredes Brylluppet, og det unge Par tilbragte de to første Somre af deres Ægteskab herude.

Hine Aar i Slottets Historie fortjener af flere Grunde udførligere Omtale. Den sunde Naturlighed, der for første Gang i Aarhundredet gav sig Luft i de her boende fyrstelige Personers Samliv, havde sit Sidestykke i det Brud, der skete med Traditionen i Slottets Omgivelser, Omskabningen af Frederiksberg Have og Søndermarken fra stive og snorlige Alleer til en engelsk Naturpark. Udløsningen af Menneskesjæle gaar jævnsides med Frigørelsen af en stivnet Natur.

Naar Kronprinsregenten i hine Aar, de store Løfters og Forventningers Tid, lod Blikket fra sine Vinduer glide hen over Slotsgaarden, hvilede det tit og med Velbehag paa en strunk og køn Dreng, der i en aflagt, omsyet Hofklædning eksercerede dernede med sit Trægevær. Det var Slotsforvalterens Søn, ADAM GOTTLOB OEHLENSCHLÄGER, Tronarvingen i Digtingens Verden.

Frederiksberg Slot og dets Have er som »Hjemmets Erindring« gennem firte Aar paa det inderligste knyttet til Adam Oehleenschlägers Liv og Digting. I sin Selvbiografi og i Frederiksbergdigtet har han fremhævet Stedets Betydning for Udviklingen af hans digteriske Fantasi. Slottets Pris tolker han i de kendte Linier:

Aldrig et Tag jeg saa yndig har funden,
Huld majestætisk og skønt for mit Øie
Som Frederiksberg med de luftige Fløje
Paa en forfriskende Midsommerdag.

Det brogede, festlige Liv, der udfoldedes indenfor Slotsgaardens favnende Arme, Kongefamilien, Hoffet og Livvagten, var ham evig Skuelyst. Snart lød der Piber og Trommer med militær Appel fra Livgarden til Fods, hvis Hautboister, Tambourer og Piber opvartede ved Taflerne med Janitscharmusik, snart lød Toner fra Koncerter eller Spinet fra et aabent Vindue over til hans Øre. Stolte Øjeblikke naar Kronprinsen standsede og venligt gav sig i Snak med ham. Hver Dag saa han de aristokratiske indbildske Pager, der havde deres Skole lige over for Faderens Vinduer i Buegangen, vandre op til Taflet i deres prægtige røde Kjole, gule Vest, hvide Strømper og Guldgalloner. Naar de højeste Herskaber ved Løvfaldstid forlod Slottet, spillede Livvagten en særlig Marsch, der for Drengen betød et Farvel til mange Glæder og fik ham til at briste i Graad. Om Vinteren tilhørte det store øde Slot saa at sige Familien Oehlen-

schläger, der var ene med to Vægtene og to store, gule Hunde. Nu havde Adam fri Adgang til alle Slottets kolde Sale. I Spisesalen spillede han Komedie med sin Søster og Eline Bech; selv om han frøs, maatte han paa Opdagelsesrejse rundt i Slottet for at betragte de ophængte Billeder, Plafondmalerier og Dørstykker med deres Mylr af Guder og Helte, Gudinder og Genier. Særlig følte han sig i Billedgalleriet dragen af Lorentzens udmærkede Kopi af Rubens'

Østre Port. Tilvenstre herfor boede Oehlschlägers Forældre.

berømte Maleri Christus og Synderinden, de romerske, af A. Müller malede Folketyper, Erik Pauelsens norske Landskaber, Juels Billede af Kong Christian VII i Salvingsdragt, og Coffres Maskeradebillede i Rosen. Barnlig andægtig lyttede han i Slotskapellet til Faderens Spil paa Compenius' herlige Orgel. Snart kørte han i Kronprinsens Barneslæde ned ad Bakken, snart morede han sig med fra Livvagtstuen at bombardere de forbigørende Bønder med Snebolde.

Oehlschlägers Forældre boede fra 1780 i underste Etage (Nr. 18) i Slotsforvalterens Kontor til venstre for Østreport ud mod Bakken. Her fødtes 16. Juli 1782 Digterens Søster Sophie, senere A. S. Ørstedes Hustru, og her døde »Morgiane«, hans Moder, 6. Maj 1800.

I et halvthundred Aar sad »den gamle paa Bjerget«, som Oehlschlägers Fader selv kaldte sig, og saa »Hofmænd ride og Hofmænd gaa«, stolt over sine Børn og glad ved deres Lykke, Borgens

tro Vogter med det poliske Smil i det rødmussede Ansigt, kranset af sølvhvide Haar.

Nogle Linier fra hans Haand, skrevne herudefra 7. Juni 1787, giver en lille ægte Stemning fra Livet paa Slottet: »Kron Prindsen, Prindsessen og Arve Prindsen af Augustenborg reiser den 14. hujus heraf til Holsten og venter vi alle Herskaber hertil sidst i Julj. Her excerceres hver Dag i alle 4re Verdens Hjørner, og Borgerne gjør Vagt, ellers gaar alling her ved Hoffet ved det gamle, Arve Prindsen er en meget naadig og god Herre, var her for nogle Dage, han lader indrette nogle Skillerrumme paa den lange Gang, Skabe, Hyller og Forsats Vinduer m. v: for Hs. Høyhed Prinds Christian Friderich, men alt for hans egen Regning. Den lille Prinds har ogsaa været herude, et deylig Barn, meget stærk og før efter sin Alder. Slotsforvalteren stræber med Syndermarken og Dyrehaugen; det Chinesiske Lysthuus er fertig, og finder saavel som Eremitens Boelig alle fornuftiges Biefald, Grotten har taget os alle Kampe Steene, som vi kunde finde og skrabe sammen og over alt er den een ret Slughals i alle Maader.«

I Sommeren 1790 holdt Kronprins Frederik paa Gottorp Slot Bryllup med sin Kusine, Landgreve Carl af Hessens Datter, Prinsesse Marie Sofie Frederikke. Formælingen blev herhjemme fejret paa Frederiksberg, hvor Kong Christian VII. opholdt sig, med et Fyrværkeri i Haven og Illumination af Frederiksberg By. Den 13. Juli kom de nyformælede til Slottet, og Dagen efter fandt Indtoget i København Sted.

I Aaret 1793 havde Frederiksberg Slot Besøg af en fremmed, berømt Gæst, JOHAN CASPAR LAVATER, der efter Indbydelse fra P. A. Bernstorff kom til Danmark for at træde i direkte Forbindelse med den intime, mystisk-religiøse Kreds, der under Forsæde af Landgreve Carl af Hessen saa Herrens Tegn i Lysfænomener.

Lavater var to Gange paa Frederiksberg Slot, først 23. Juni, ledsaget af Grevinde Bernstorff, der forberedte Kronprinsessen paa hans Komme, medens han underholdt sig med Hofmesterinden, Baronesse Berlichingen, og samtidigt nød den herlige Udsigt fra Forgemakkets Vinduer. Han omtaler Kronprinsessen som en elskværdig Fremtoning, bleg og mager, men yderst sart, ædel og barnlig. Fra hende gik han ind i Kronprinsens tarvelige Forgemak, hvor 6—8 tilsyneladende fattige Personer stod op langs Væggene, ventende paa Avdiens. Man havde forberedt ham paa Prinsens uskønne Ydre, men ikke nok, thi ved at blive stillet overfor ham, blev Lavater skrækslagen over hans hvide Øjenbryn og Albinoøjne, hans stygge skæve Mund, og utiltalende Ansigtsform. Lidt efter lidt fortog dog det ubehagelige Indtryk sig i Løbet af Samtalen, der varede fem Kvarter, hvor Kronprinsen fik Lejlighed til at sige »mangt et træf-

Frederik VI. som Kronprins. Stik af Clemens efter J. Juels Maeri.

ende, forstandigt Ord og lægge sin Oprigtighed, Djærvhed, Naivetet og Retsindighed for Dagen«. En Uge senere var Lavater atter paa Frederiksberg, først hos Kronprinsessen, hvem han forærede et nu i det Kgl. Bibliotek opbevaret Devisebibliotek med egenhændige Notater. Baade med hende og Kronprinsen talte han længe om Formaalet med sin Rejse, »saa frimodigt« som med en Borger fra Zürich, og til Slut omfavnede Prinsen ham hjertelig.

Ogsaa Christian VII. saa han paa nært Hold, »den kongeligt para-

derende Aandssvage, skuende uden at se, hørende uden at spørge, spørgende uden at forlange et Svar, ofte talende med sig selv, ofte smilende, ofte fortabt i Kedsomhed«. Velskabt, med et meget langagtigt Ansigt og blaa Øjne, kongelig i Anstand og Førelse.

Medens Kongen og Kronprinseparret vedblivende benyttede Frederiksberg som Residens om Sommeren, tog Arveprinsen, efter at være bleven Enkemand 1794, Ophold paa Sorgenfri. I Frederiksberg Slotskirke blev 1803 hans tre Børn, Prins Christian og Prinsesserne Juliane og Charlotte konfirmerede.

I Sommeren 1805 tog Kronprinsen paa Grund af truende Krigsuroligheder Ophold i Kiel, og Christian VII. blev tilbage paa Slottet. Det følgende Aar 9. Sept. underskrev Kronprinsregenten paa Frederiksberg det bekendte Patent om Holstens Indlemmelse i Danmark, hvilket voldte et ulægeligt Brud med Svogeren Hertug Frederik Christian og gav Anledning til, at han paa Grund af den Misnøje, dette Skridt vakte i Konseillet, bestemte sig til at regere uden Statsraad.

Under Kronprinsens Fraværelse i det følgende, for Danmark skæbnesvangre, Aar samledes ved Efterretningen om, at den engelske Flaade var gaaet for Anker nær ved Helsingør, til Raadslagning paa Frederiksberg Slot Statsministrene Greve Schimmelmann og Greve Chr. G. Bernstorff, Kancellipræsident Kaas, General Peymann og Admiral Wleugel. Man besluttede ikke at træffe Foranstaltninger til Byens Forsvar, men nøjedes med at sende en Stafet til Kiel til Kronprinsen, der uventet ankom 11. August til Slottet, for dog kun at vende tilbage til Kiel sammen med Kongen.

Efter Englændernes Landgang blev Frederiksberg Slot 17. August besat af den engelske Garde og benyttet til Indkvartering, dog med Undtagelse af de kongelige Værelser. General Ludlow, hvis Linie strakte sig fra Falkonérgaarden til Kallebodstrand, befalede paa Slottet; han lod plante Kanoner ikke alene paa Slotspladsen udenfor Slottet, men endog i Kammerfurerens Værelse. Der øvedes allehaande Hærværk, mange Sengesteder blev borttaget, Tømmer brudt ned paa Lofterne, og Vinduer og Døre fjernede, alt for at benyttes som Brændsel. Det brogede Liv, der udfoldede sig i Slotsgaarden, og de i Søndermarken kamperende Bjergskotters Færd er skildret anskueligt af Th. Overskou i dennes Erindringer. Den 18. Oktober blev Frederiksberg atter rømmet.

Medens Kongen forblev i Rendsborg, begav Kronprinsen sig i November til København. 1808, 15. Marts, kom Marskal Bernadotte, Prinsen af Pontecorvo hertil, hvor han modtoges med fyrstelige Æresbevisninger og fik anvist Frederiksberg Slot til Bolig under sit korte Ophold. Kongens, Dronningens og Prinsessernes endelige Tilbagevenden fra Kiel fandt Sted 30. Okt. 1809, og da Dronning

Frederik VI, Dronning Marie Sophie Frederikke og Prinsesserne Caroline og Vilhelmine.
Malet af Eckersberg. Rosenborg.

Marie steg ud i Slotsgaarden, blev hun af 12 hvidklædte unge Piger hyldet med en Fædrelandssang, som hun paahørte staaende paa Slotstrappen, hvorefter hun fra Spisegemakket tog Illuminationen i Haven i Øjesyn.

Samme Aar Kielerfreden løste Norge fra Danmark, indtraf paa Frederiksberg Slot i Dronningens nærmeste Omgivelser en uhyggelig Begivenhed, idet Prinsesse Carolines Hofmesterinde Grevinde Amalie Münster, en af mange Samtidige, deriblandt Oehlschläger, højt skattet Dame, i et Anfald af Sindsformørkelse tog sig af Dage paa sit Værelse ved Hængning. Kongen selv sprængte Døren, han skar hende ned og gjorde alt for at bringe hende til Live igen, men alt var forgæves.

Den 1. August 1829 blev Arveprinsesse Caroline og Kongens Fætter Prins Ferdinand viede i Kavaleriemakket paa Slottet; Dagen derpaa var Kongeparret og de nyformælede til Alters i Kirken og gjorde derefter en Sejltur i Kanalen for at vise sig for den langs Bredderne sammenstimlede »umaadelige Mængde« af Tilskuere. Faa Dage senere bragte 400 Studenter den kongelige Familie et Fakkeltog og afsang den af Christian Winther forfattede, bekendte Sang: »Her under Nathimlens blaa Tabernakel«.

Trods Ulykker og Tab, trods sit tyngende Militærdespoti og de stærkt kritiserede »røde Fjer«, Generaladjutantstaben med den ilde lidte Frantz Bülow i Spidsen, bevarede Kong Frederik VI. sin Popularitet i Folket. Sommersøndag Eftermiddag drog de loyale Borgerfolk i tætte Skarer ud til Frederiksberg for at fortære deres medbragte Smørrebrød til en Flaske Hvidtøl, en Sopken eller Kop Kaffe i en Beværtningshave eller Pavillon, glade ved Udsigten til en landsfaderlig Hilsen fra Kongen, naar han i sin Skødefrakke og med den langskyggede Voksdugskasket til Værn mod Solen for sine lysfølsomme Øjne skridtede alene gennem Haven eller sejlede med Dronningen og Prinsesserne rundt paa Kanalerne i den med Baldakin og langt Splitflag prydede, af gallaklædte Roere førte Baad. Et beklageligt Optrin kunde vel hænde nu og da, der bragte Mislyd i de loyale Røsters Kor. En Søndag Eftermiddag, da Kongen efter Sædvane styrede Baaden med den kære høje Familie ombord og var saa uheldig at sætte den paa Grund i Mudderet, lød der ud fra de søndagsklædte, ærbødigt bukkende og nejende Tilskueres Række en grødet Stemme: »Han styrer sgu lige saa skidt til Vands som til Lands«.

Historiens Dom har ikke været Kong Frederik VI. god; den skarpe Kritik af hans i Følgerne uheldige Statsstyrelse er uden Tvivl gaaet saa vidt, at et Tilbageskridt i mere retfærdig Aand før eller senere kan ventes at gøre sig gældende. Frederik VI., han der i sin Ungdom mildeligt havde løst Bondens Baand og rørtes ved Negerens Klage, der »dansk som Danrigets bedste Mand« delte de onde Dage med Folket, vil altid staa som Sindbilledet, Enhedsmærket for en i Mindet forklaret Tidsalder, den søndagsstille og nøjsomme, stagnerede Tid med sine lavmælte Krav, da Sjette Frederik, der »alene vidste hvad os tjente« vaagede for Folket som et jordisk Forsyn.

Efter Kong Frederik den VI.s Død boede Dronning Marie hver Sommer ofte til November paa Slottet, hvor hun levede et tilbagetrunkent Liv i sine Værelser uden at træde i Forbindelse med Folket, men almindeligt æret for sine sjeldne Egenskaber, sit blide Sind, sin fornemme Takt og trofaste Kærlighed til Landet. »Den gode Gud vil altid have et lille Mirakel til overs for sit kære Danmark« ytrede hun til Prins Hans, da han sidste Gang besøgte hende paa Frede-

riksberg. Dronning Marie døde 21. Marts 1852. Efter Dronningens Død stod Slottet ubenyttet, dog indrømmedes enkelte Privatmænd Bolig her, saaledes boede Digteren C. Hauch her fra 1848 og senere Orla Lehmann.

Frederik VII. gjorde en Tid Brug af Slottets Beletage til Frimurerloge. Under de to slesvigske Krige var her Lasaret; i Maanederne April—Juli 1864 afgik ialt 23 saarede Underofficerer og Menige ved Døden.

Samme Aar blev der nedsat en Kommission til at tage under Overvejelse, om Slottet maatte egne sig til Invalidestiftelse, men dens Betækning gik imod Planen.

1862 fik Uddannelsesskolen i Ridning for Officerer anvist Lokale her. Ved Oprettelsen af den ny Officersskole 1. Maj 1868 overgik Slottet til Krigsministeriet, der anviste baade denne og den Aaret efter oprettede Elevskole Plads i Frederiksberg Slot.

Det bestemtes ved Overdragelsen, at flere af de mærkeligste Værelser skulde bevares uforandrede. Ved denne Lejlighed fjernedes efter Indstilling fra en Kommission, hvori F. Meldahl og Worsaae havde Sæde, ikke alene en stor Del løse Kunstgenstande og Bohave, men ogsaa Loftsbilleder og Dørstykker, hvilke fordeltes til Statens Kunstsamling, Christiansborg, Rosenborg, Fredensborg og Frederiksborg Slotte, hvorfra atter enkelte Stykker siden spredtes til Kirker i Hovedstaden (Frederiksberg, St. Pauls og Emmauskirken).

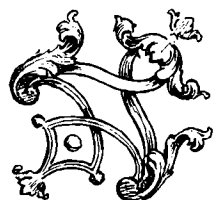
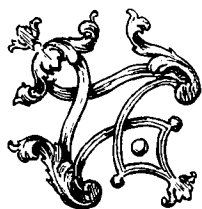
Af de Slotte, danske Kongers Byggelyst, Pragtglæde og Skønhedssans har rejst, er Christiansborg og Frederiksborg blevne et Rov for Luerne, og Hørsholm er skaanselsløst jævnet med Jorden. Et lykkeligt Tilfælde har til Trods for overhængende Brandfare endnu bevaret Frederiksberg Slot i dets ydre arkitektoniske Helhed uberørt af Tiden. Med de højtragende lysgule Fløje og de grønne Kobbertage hæver Slottet sig med sine rene Linier mod den blaa Sommerhimmel i skøn Farveharmoni og vækker sydlandske Genminder baade om Samtidens franske Slotte og de knejsende italienske Villaer. Som saadan er Slottet gleden ind i Folkets Bevidsthed, uadskillelig fra Glæden ved Landets minderige, stemningsfulde og folkekære Park, til hvilken Københavnerne er vandret Slægt efter Slægt. Paa stille Hverdage et Fristed for Mennesker, der søger bort fra Larm og Uro, og som finder Hvile paa Bænkene ved Slotsterrassen, hvor endnu en Rest er tilbage af den herlige Udsigt over Byen, som éngang henrykte Henrik Steffens og hans Samtidige til Lovprisninger af Stedet. Eller man drømmer sig tilbage til en svunden Tid, under de livsstærke ærværdige Træer, der holder Vagt omkring Sjette Frederiks bramfrie Statue, hin fjerne Tid, da Adam Oehlenschläger, »Naturens muntre Søn«, vandrede i ungdommelig Skaberkraft i Havens Gange. Endnu udfolder der sig her Søndag Eftermiddag som i ingen anden

af Hovedstadens Parker, med trofast Vedholden til Stedet fra Fædrenes Tid, et tiltalende og fornøjeligt Folkeliv i Søndagsklæder og Søndags-hygge.

Skønt ribbet og plyndret i sit Indre for det meste af sin kongelige Pragt og Herlighed, er Slottet dog ret uforandret; Rumforholdene og de tilbageblevne, overdaadigt rige og mærkeligt velbevarede Stukdekorationer, de talrige Loftsbilleder, fremfor alle Coffres festlige Plafonds og Dørstykker, er endnu den Dag i Dag i Stand til at vække en illuderende Stemning fra Barokkens Blomstringstid og Danmarks Enevælde med en Rigdom af baade lyse og mørke Minder fra Landets indre Historie.

EFTERSKRIFT

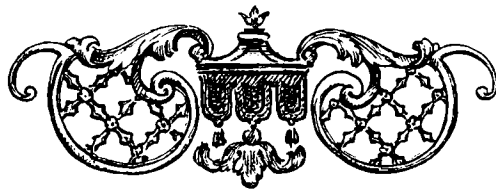
»Bogen om Frederiksberg Slot,« hvis Fremkomst skyldes Formanden i Komiteen til Bevaring af Frederiksberg Slot, Hr. Generalkonsul VALDEMAR GLÜCKSTADT, er blevet til med forholdsvis kort Varsel. Oprindeligt tænkt som en kortfattet Udsigt over de historiske og kunstneriske Værdier, Slottet rummer, og som et Led i Agitationen for dets Bevarelse, er Skriftet blevet en mere udførlig og tillige gennemillustreret Redegørelse for dets Bygningshistorie, en litterær Rekonstruktion af de mærkeligste og seværdigste Rum i samme og et Tilbageblik paa de personlige Minder, der knytter sig til Frederiksberg Slot, saalænge det beboedes af den danske Kongeslægt.

I den trykte Litteratur foreligger til Oplysning om Frederiksberg Slots ældste Historie en bredt anlagt, paa Bygningsregnskaber hvilende Monografi af F. J. Meier (1896) som dog allerede stanser ved 1706, Aaret for Hoved- og Midterfløjens Fuldendelse. Det Haab, Forfatteren udtaler i Forordet, at kunne meddele en Fortsættelse af Skriftet i Tiden til Christian VII.s Regeringstiltrædelse, blev ikke virkeliggjort, og de muligt efterladte Materialer dertil er for en Aarrække siden forgæves blevet efterlyst. Spredte Træk af Slottets Historie op til Nutiden, mest efter trykte Kilder, findes i A. Eberlins Bog Frederiksberg (1888). Overfor denne Mangel paa Forarbejder til Slottets Historie i Almindelighed viste en Gennemgang af de bevarede Bygningsregnskaber, Inventarer og Grundplaner sig at være paatrængende nødvendig. I nærværende Skrift turde, naar Hensyn tages til en Specialforskers begrænsede Viden og den givne Tidsfrist, selve Hovedlinierne at være optrukne i Slottets Bygningshistorie, dets Rumfordeling og Minder af mere almen Interesse. En virkelig udtømmende Monografi over Slottet kan

muligt ventes at fremkomme i Teksten til de Opmaalingsarbejder, Akademiet for Tiden iværksætter.

Ved den Del af Opgaven, der var mig stillet, og som baade har været hidtil ganske uopdyrket og laa mine Studier fjernest, — Slottets Kunsthistorie, har jeg fundet den kyndigste og velvilligste Bistand hos Fagmænd som d'Hrr. Museumsdirektører F. Beckett og M. Krohn, Museumsinspektør, Mag. art. O. Andrup og Cand. mag. Vilh. Lorenzen, hvem jeg alle bringer min erkendtligste Tak. Chefen for Hærens Officerskole Hr. Oberst Anning-Petersen, hvis virksomme Interesse for Frederiksberg Slots Fortidsminder og deres Bevarelse vil være Publikum i de videste Kredse kendt gennem personligt ledede, hyppige Forevisninger af Slottet i afvigte Aar, har ydet mig en utrættelig Støtte ved mit Arbejde, som jeg ikke noksom kan paaskønne. Tak skylder jeg ogsaa Hr. Ingeniør H. S. Hendriksen, der med største Forstaaelse har ledet Fotograferingen af Slottets Interiører.

LOUIS BOBÉ

HENVISNINGER

S. 9. SOLBJERGHØJ. Hist. Medd. om Kbh. IV 246 (K. Rockstroh). 1616 nævnes Valdbybjerg (Rentem. Rgsk. 1616, f. 494); 1624 Tienden af Solbjerg og Ladegaarden (ib. 1624^{12/11}, f. 308); 1643 Vangehuset paa Valdbybjerg (ib.) Paa Pufendorfs Kort fra Belejringen 1658 er anført Navnet Solbjerg paa Valbybjerg. Efter at omst. var trykt, har Oberstlieut. H. U. Ramsing med største Sandsynlighed paavist, at Tulleshøj, afledet af Tule, Kongens Stedfortræder og Lovsigemand, er identisk med den først 1888 sløjfede Tinghøj, efter hvilken Tingvejen har Navn (Hist. Medd. om Kbh. VI, 481). — PRINSESSERNES GAARD: J. Bircherods Dagbøger ved C. Molbech 302, 308, 339. A. D. Jørgensen, Griffenfeld II. 462, 534. F. R. Friis, Saml. til dsk. Bygn. og Kunsthist. 1872, 80 ff. — BYGNINGSHISTORIE: Foruden det ovenfor nævnte trykte Arbejde af F. J. Meier er til Oplysning om Slotets Bygninghistorie og indre Udsmykning benyttet følgende Hovedkilder i Rigsarkivet; Bau-Rechnung des Hauses Friderichsberg 1699^{14/8}—1703^{11/6}. Bygningsregnskaber 1703—73; Bilag hertil 1696—1702, 1708—9, 1714—15, 1717—18, 1720—23, 1725—30, 1732, 1736—37; 1738, 1739—44, 1748—52, 1758—60, 1766—73 (De to Rækker citeres som BR og BRB). Bygn. Res. Prot. 1737—75. Kgl. Res. Bygningsvæsenet ang. 1737—69, Inventarrgskr. 1743—1848. At trykke det vidtløftige Citatapparat, hvorpaa særlig Identificeringen af Rummene hviler, har jeg maattet afstaa fra og nøjes med enkelte vigtigere Henvisninger. S. 13. D'AGAR, underskriver sig Jacob d'Agar, Søn af Abraham d'Agar, écuyer. ingénieur des camps et d'armées du Roy, f. 1642, 1675 Medl. af Akad. i Paris, udslettet 1682 som Protestant, blev 1683 Hofkonterfejer (premier peintre du Roy) og Kmjkr. hos Dronning Charlotte Amalie, havde Del i den fransk reformerte Kirkes Grundlæggelse; 1685—86 Generaldeputeret for Menigheden og dens Ældste † 16. Nov. 1715. Gift 1. m. Marie Picard. Datter af Jean Picard, peintre du Roy à l'academie royale, boede i 1675 i Rue de Richelieu i Paris; 2. m. Madeleine le Jeune, Enke efter Jean Berthelin, faar 1689^{9/8} og 1692^{8/8} Rejsepas til England. Hans Børn af første Ægteskab: ANNE, CHARLES, dsk. Kmjkr., faar 1691^{18/8} Pas til England, og GABRIEL, 1687 Page hos Kurfyrsten af Brandenburg. Af 2. Ægteskab 1) SUZANNE, f. 17. Febr. 1677 i Charenton, var 1701 frugtsommeligt ved Nicolas Formont, Kapt. i Marinereg., der i en Revers, udstedt Dresden 1/4 1701, stadfæstet af Kongen 14/8, anerkender hende som sin Hustru, Datteren Marie Madeleine døbt 17. Maj 1701 i fr. ref. Kirke; han var død 1704; hans Moder Marie Girardot gør Test. 9/8 1707 (Sjæll. Reg. 1701, 115, Indlæg og 1707 Nr. 86). 2) MARIE f. 23. Apr. 1678 i London, 1712 Daabsvidne i Kbh. 3) JACQUES, f. 23. Apr. 1681. — Egenhændigt Regning paa Malerier udførte af d'Agar til Slottet 1702 i Assign. Kont. Res.; F. R. Friis, Kulturhist. Studier, 15. *Memoire de ce que j'ay fait au chateau de Fredericberg.* 1) *Premierement du cauté du jard un grand plafond qui contien toute la chambre c'est une Venus aconpagnee de plusieurs ninfes et petis amours comes etant ces attribus.* 2) *L'autre entichambre que est du cauté de la cour pareille grandeur, c'est la deesse des fleurs, avec ses atribus aussi de ninfes et petis amours qui luy presantes des fleurs.* 3) *La chambre du milieu qui est celle de lit, c'est un plafond qui represante une Orose avec ses attribus letoile du point du jour et les rosee du matin et la nuit qui retire son voile. — Voila les trois chambre que jay faite dont jay plassé ces trois plafonds la, dans le mois de may de cette annee 1702.* D'AGAR. Af disse tre Billeder er næppe noget mere bevaret. 14. COFFRE. Bendix Coffre (saaledes skriver han sig), døbt 5. Febr. 1671 i Kbh., Søn af kgl. dansk Stukkator Claude le Coffre fra Maine og Marie Trouillet de la Briere † 1722 i Kbh., bgr. 28. Nov. fra Trin. K., jvfr. Rentekammerets Pers. 1700—30, Ans. fra ham dat. 1707^{14/8} og mine Medd. om ham, Pers. Tidsskr. 6 III, 84. I Salmonsens Lex. 1916 siges endnu, at hans Fødselsaar er ukendt, at han var fransk født, og han døde 1772 i Kbh. CONINCK: Fra Ark. og Mus. 2 I, 214. KROCK: D. Mag. III, 142, 160 ff. 16. Om Stukkaturarbejderne se F. J. Meier, 139. Stukarbejdet en hemmeligt Kunst: Brev fra B. v. Hatten til Chr. v. Lente 1654 u. D., C. v. Lentens Breve (Rigsark.) Sturmbergers Statuer se BR. 1731, 179; Grunds Rest. B. R. B. 1770, 35. — W. F. PLATEN: (D. biogr. Lex.) Instrux dat. 22. Dec. 1705; Tyske Rentekammers Exp. Prot. 1705; Prot.

üb. die kgl. d. Exp. 1705, 537. Instrux for Ernst Brandenburger 1704 ⁵/₆ (Instruktioner for Bygningsvæsenets Betjente 1705—35); jvfr. Tyske Ref. Prot 1704. Rentek. Bestr. 3 f. 110. **18.** MAGNUS BERG: L. Dietrichson, M. Berg. Kria. 1912. D. Mag. I 226 ff. BRB. 1708, 91: Ein Stück unten im Schlafgemach, von Magn. Berg, in dem Gemach daneben ein Stück von Dagar, ein Stück in ein Eckkabinet bey der Kirche. Ein gr. Stück v. D.; ein gr. St. v. M. Berg, fast ganz ruinieret, noch ein von D. **20.** FREDERIK IVS ITALIENSREJSER: 1691—92 Hans Breve om Rejsen Dske. Kongers Hist. 179. Danske Saml. 2 V, 24—55; 350—58. 1708—9: Egh. Hand u. Schreib-Calender 1709. (D. Kongers Hist.); Ny d. Mag. IV, 85 ff. Minerva, Oct. 1789 31 f. Hist. Archiv II, 173. Le gallerie italiane IV, Roma 1898, 27 ff. **22.** TILBYGNING AF FLØJE: Kongens Approb. 1731 ²⁵/₁₀. BRB. 304. Overslag 1732, 373 Rechn. der Baukosten 1731, 179; 1732, 304—5. Einteilung der Logementer in Friderichsberg 1730—35 (Christian VI.s egh. Opt. Rigsark.). Regning paa Nybygningen 1736 ²⁸/₁ (B. R. B.). Instrux for Häusser (1735 ¹/₃) og Thurah (1733 ⁷/₁₀) i Instr. for Bygn. Betjente. **23.** Resol 1770 ¹⁸/₆ Bil. 47 (Badet). Mandelbergs orig. Rgsk. Bil. 1770 ²⁴/₁₃ 1771 ⁸¹/₁ ⁶/₇, 1772. (B. R. B.) Div. Dok. vedk. Bygningsvæsenet ved de kgl. Slotte og Haver 1661—1823. **27.** RELIEF AF SCHADOW: P. Johansen, Føer Thorvaldsen, 1912, 36. **37.** COMPENIUS' ORGEL: Tidsskr. for Kunstindustri 2 III, 1—20. Fra Ark. og Mus. II 380 ff. **59.** KØKKENET: Foren. af 3. Dec. 1892, Opmaalinger 1914, med Tekst af F. Schiøtt. **62.** COFFRES LOFTSBILLEDE: Musikantgrupper: C. Thrane, Fra Hofviolonernes Tid 1908, 44. Medd. af Hr. Prof. A. Hammerich. **65.** FRED. IV: 1705: Bircherods Dagb.; 478, 481; 1706, 501. 1710—11: D. Mag. 5 R. III, 334; Hist. Medd. om Kbh. III, 754. **67.** ANNA SOFIES KRONING: Eft. Rev. Pap. I, 274. Allens Pap. 36. (Kgl. Bibl.) **69.** PRINSEN AF WÜRTTEMBERG: C. D. Biehl, Interiører fra Fred. V.s Hof, 17 f. **70.** PRINSESSE FREDERIKKE AF WÜRTTEMBERG: Danske Kongers Hist. 416 (Rigsark.). — BEULWITZ: Selvbiografi i Brahetrolleborgs Arkiv. — Jfr. SCHUMANN: C. D. Biehls Breve om Chr. VII, 65 f., 177. Pers. hist. Tidsskr. 4. IV 135. A. S. v. DER OSTEN: Chr. VI.s Breve til Schulin 1734, 418 (Rigsark.). Portræt af hende paa Christianssæde. **72.** KARAKTERISTIK AF KONGEN OG DRONN.: Jac. Battiger, Der Pietismus in Baireuth, Berlin 1903. W. Jannasch, Erdmuthe Dorothea Gfin. v. Zinzendorf, Herrnhut 1915, 234, 446 ff. — v. DER LÜHE: Allens Pap. 38. — Kronprinsens Konfirmation: Dän. Bibl. VI, 499. **73.** DRONN. LOUISE: Rordam, Hist. Saml. og Studier III. 400. Sirén, C. G. Pilo, 1902, 74, 88, 110. Dske. Saml. 2 IV., 307, **74.** FREDERIK V.: C. D. Biehl, Interiører fra Fred. V.s Hof, 17; Büsching, Lebensgeschichte, Halle 1789, 208. CARL AF HESSEN: Mémoires de mon temps 1861, 41. A. Friis, Bernstorffske Br. I, 469, 480. — 1769—70: Dagsjourn. 1769 69 ff., 80; 1770 ¹⁹/₆ ²⁸/₆ ¹³/₆ (Rigsark.). Hist. Tidsskr. 6 V, 101; 7 II, 597; 6 III, 34 377, 383 f. Wilkins, A queen of tears I, 96. — 1771: Dagjourn. 1771 ²⁸/₄, ¹/₈, ²⁸/₁₁, ²⁶/₁₃. Sprengtportens Depecher i Arvid Ahnfelt, Från Europas hof I 104 ff., 172 f. **76.** STRUENSEE: Ad. Langguth, C. H. Esmarch, 1903, 107, 111. Reverdil, Memoirer, Udg. ved P. Læssøe Müller, 1906, 193. **80.** DRONN. JULIANE MARIE: D. Mag. 5 III, 322. Taffelbøger 1772 (Rigsark.) **81.** KRONPRINSEN OG HERTUG FREDERIK CHRISTIAN: H. Schulz, Friedrich Christian Herzog zu Schleswig-Holstein, 1910, 39 ff. Samme, Aus dem Briefwechsel des Herzogs Friedr. Chr., 1913, 26. **82.** OEHELSCHLÄGER: Ungdomserindringer udg. eft. Mskr. af Louis Bobé, 1915, 14, 17, 19 o. a. St. **84.** Brevet fra Oehenschlägers Fader i Bilag til Inv. 1784. — Finsanskoll. Journ. Bil. 1803, 104. Adr. Av. 1784 Nr. 95 f. 4. — LAVATER: I. C. Lavaters Rejse til Danmark 1793; Kbh. 1898, 32, 37, 53. **86.** Patent om Holstens Indlemmelse: Hist. Tidsskr. 7 R. VI., 50. 1807: ib. 6 R. I, 26 f., 42. Eft. Reventlowske Pap. V. S. XXI ff. **88.** Th. Overskou, Af mit Liv og min Tid, ved R. Neiiendam, I, 1915, 55. AMALIE MÜNSTER: Eft. Reventlowske Pap. VII 304. Mundtl. Medd. af Oehenschlägers Datter Fru M. Konow. — FREDERIK VI: Hist. Medd. om Kbh. I, 537. Efterl. Rev. Pap. IX, 105. DRONNING MARIA: Mundtl. Medd. af afd. Prins Hans. **89.** LAZARET 1864: Hist. Medd. om Kbh., V, 135. Om Slottets Overgang til Officersskole: Indenrigsmin. Kontr. f. off. Arb. 1869, Pakkesager (R. A.). Ingeniørkorpsets Arkivsager vedk. Fredb. Slots Overgivelse til Krigsmin. 1869. Inventar o. Afleveringen fra Frederiksberg Slot til Fredensborg ved Hr. Oberstlt. Bjerring.